

إِنَّمَا يَذُوقُ الْعَذَابَ عَنِ الرُّجْسِ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهَّرُونَ

اگر تارکِ فحش، ثقلین: کتاب الله و عترتی اهل بیت
ما ان تمسکتم بهما لن تضلوا ابداً و انهما لن يفترقا حتی یرداهما علی الخوض

قرآن عترت و سلامت

ویژه جامعه پزشکی
با امتیاز بازار آموزی و فرهنگی

یا موضوع و محوریت:

قرآن، عترت و عوامل موثر بر سلامت

عناوین و موضوعات نشست های تخصصی:

- قرآن، عترت و سبک زندگی سالم
- محیط زیست سالم از منظر قرآن و عترت
- عدالت و سلامت در فرهنگ قرآن و عترت
- فرهنگ اسلامی، سلامت، فضای مجازی و رسانه
- هوش مصنوعی، سلامت و آموزه های اسلامی
- نقش آموزه های قرآن و عترت در تکامل دوران اولیه کودکی

<https://quran-health.com>

لینک شرکت در همایش:

www.skyroomonline.ir/tarungestan/qcoraivetrat

۲۳ و ۲۴ بهمن ماه ۱۴۰۳

دانشگاه علوم پزشکی تهران

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست

- اهداف و وظایف گروه قرآن، عترت و سلامت
فرهنگستان علوم پزشکی ایران / ۳
- تاریخچه برگزاری همایش های قرآن، عترت و سلامت / ۴
- عدالت در سلامت در فرهنگ قرآن و عترت / ۶
- عدالت و سلامت در فرهنگ قرآن با تأکید بر آیه ۲۵ سوره حدید / ۱۳
- اصول علمی رشد و تکامل کودکان / ۱۶
- تکامل دوران اولیه کودکی از نگاه قرآن و عترت / ۱۹
- سلامت اجتماعی از منظر نهج البلاغه
و ارتقاء فرهنگ و سلامت جامعه / ۲۲
- جایگاه بهداشت بدن در نماز و نیایش با خدا / ۲۶
- هوش مصنوعی، سلامت و آموزه های اسلامی / ۳۰
- هوش مصنوعی در سلامت: چالش های اخلاقی و آموزه های اسلامی / ۳۷
- قواعد فقهی تطبیق پذیر بر محیط زیست / ۴۱
- قرآن سلامت و رسانه (با تأکید بر فرصت ها و آسیب ها) / ۴۶
- برنامه دوازدهمین کنگره قرآن، عترت و سلامت / ۵۱

اهداف و وظایف گروه قرآن، عترت و سلامت فرهنگستان علوم پزشکی ایران

در مراکز درمانی

* ارائه نظرات مشورتی و کارشناسی به مدیران، دستگاه‌ها و نهاد‌های مختلف ارتباط، تعامل و همکاری با انجمن‌های علمی تخصصی پزشکی و پیراپزشکی
* برگزاری آئین اهدای جایزه‌ی سالانه به فعالان و نخبگان جامعه پزشکی در عرصه قرآن و عترت

* زمینه‌سازی برای توسعه پژوهش‌های قرآن و عترت در عرصه علوم پزشکی
* برگزاری همایش‌ها و کنگره‌های ملی و بین‌المللی در زمینه قرآن و عترت (ع) و حضور و مشارکت در کنگره‌های علمی تخصصی مختلف در زمینه قرآن و عترت
* حضور در فضای مجازی و رسانه‌ای

بررسی، پژوهش و زمینه‌سازی برای حضور قرآن در قوانین جاری جامعه پزشکی

* انعکاس تنگناها و نیازهای قرآنی جامعه پزشکی به مسئولین و مراکز تصمیم‌گیری پیگیری و اجرای امور و فعالیت‌های مرتبط محوله از سوی فرهنگستان

* همکاری با سایر دستگاه‌ها و نهاد‌های قانونی

در راستای توسعه و تعمیق فرهنگ غنی قرآن کریم و مکتب حیات بخش اهل بیت علیهم السلام و ارتقای کیفی و کمی و نهادینه نمودن فعالیت‌های قرآن و عترت در بین اعضای جامعه پزشکی، گروه قرآن و عترت فرهنگستان علوم پزشکی کشور با پیگیری جناب آقای دکتر ناصر سیم فروش و بر اساس تصویب مجمع عمومی فرهنگستان علوم پزشکی و دستور ریاست محترم فرهنگستان (جناب آقای دکتر علیرضا مرندی) تشکیل شد.

اهداف و وظایف گروه عبارت است از :

* شناسایی و معرفی فعالان و نخبگان جامعه پزشکی در عرصه قرآن و فرهنگ اهل بیت علیهم السلام در سطح ملی و بین‌المللی

* زمینه‌سازی برای استفاده از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های جامعه پزشکی در راستای فرهنگ‌سازی انس با قرآن کریم و سیره اهل بیت علیهم السلام در بین اعضای جامعه پزشکی

* زمینه‌سازی جهت حضور قرآن کریم و سیره اهل بیت علیهم السلام در فراگیران اعم از دانشجویان، دستیاران تخصصی و فوق تخصصی، اساتید و اعضای هیئت علمی و سایر اعضای جامعه پزشکی و نیز

تاریخچه برگزاری همایش های قرآن، عترت و سلامت

در این راستا گروه قرآن عترت و سلامت ۱۱ همایش ملی و بین المللی را در طی ۱۱ سال برگزار کرده است که گروه هدف فراگیران ائمه از دانشجویان، دستیاران تخصصی و فوق تخصصی، اساتید و اعضای هیئت علمی و سایر اعضای جامعه پزشکی و نیز در مراکز درمانی و ارگان های سلامت محور می باشند این همایش ها به شرح ذیل می باشند

همایش / مکان	تاریخ	موضوع
اولین همایش دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی بیمارستان لبافی نژاد	۱۴ تیر ماه ۱۳۹۲	جایگاه نظام سلامت در توسعه شاخص های قرآن و عترت و فرهنگ سلامت
دومین همایش دانشگاه علوم پزشکی شیراز	۷-۸ اسفند ماه ۱۳۹۳	طراحی و ساماندهی نظام جامع عرضه خدمات سلامت با الهام از آموزه های قرآن و عترت
سومین همایش دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله	۲۹-۳۰ بهمن ماه ۱۳۹۴	قرآن سلامت پزشکی و آینده
چهارمین همایش بیمارستان میلاد	۷-۸ بهمن ماه ۱۳۹۵	بررسی شیوه ها و راه کارهای ارتباط جامعه پزشکی با قرآن کریم
پنجمین همایش دانشگاه علوم پزشکی کاشان	۵-۶ بهمن ماه ۱۳۹۶	راه کارهای ارتقای فرهنگ قرآن وعترت در جامعه پزشکی
ششمین همایش دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۱۱-۱۲ بهمن ماه ۱۳۹۷	اخلاق پزشکی در آینه قرآن و عترت
هفتمین همایش دانشگاه علوم پزشکی اراک	۱۰-۱۱ بهمن ماه ۱۳۹۸	قرآن، عترت و سلامت در گام دوم انقلاب
هشتمین همایش دانشگاه علوم پزشکی مشهد	۱۶ و ۱۷ بهمن ماه ۱۳۹۹	قرآن، عترت، جامعه پزشکی و جلوه های ایثار و تاب آوری در برابر
نهمین همایش دانشگاه علوم پزشکی تهران	۱۲-۱۳ اسفند ماه ۱۴۰۰	قرآن و عترت مدار تحول معنوی در جامعه پزشکی
دهمین همایش با رویکرد بین المللی دانشگاه علوم پزشکی قم	۲۶-۲۷ بهمن ماه ۱۴۰۱	مرجعیت علمی و بین المللی سازی نقش قرآن و عترت در نظام سلامت
همایش بین المللی یازدهمین دانشگاه علوم پزشکی ایران	۲۵-۲۷ بهمن ماه ۱۴۰۲	قرآن نسخه شفا بخش
دوازدهمین کنگره بین المللی دانشگاه علوم پزشکی تهران	۲۴-۲۳ بهمن ماه ۱۴۰۳	قرآن، عترت و عوامل موثر بر سلامت

همچنین در راستای ارتقای رسالت نشر فرامین الهی در سطح جامعه پزشکی ۱۰ و بینار که گروه هدف فراگیران اعم از دانشجویان، دستیاران تخصصی و فوق تخصصی، اساتید و اعضای هیئت علمی و سایر اعضای جامعه پزشکی و نیز در مراکز درمانی و ارگان های سلامت محور می باشند برگزار گردیده است. این وینار ها ها به شرح ذیل می باشند:

وبینار	موضوع	سخنران
اولین وبینار آبانماه ۱۳۹۹	جمعیت از منظر قرآن و عترت	حجه الاسلام والمسلمین حاج آقاقرائتی
دومین وبینار اردیبهشت ۱۴۰۰	قرآن، عدالت و جامعه پزشکی	حجه الاسلام والمسلمین حاج آقاقرائتی
سومین وبینار خرداد ۱۴۰۰	ویژگی ها و شاخص های مسئولان از منظر قرآن کریم	حجه الاسلام والمسلمین حاج آقاقرائتی
چهارمین وبینار شهریور ۱۴۰۰	تاثیر ارتباط قرآن و عترت در نظام سلامت	حجه الاسلام والمسلمین حاج آقاقرائتی
پنجمین وبینار آبان ماه ۱۴۰۰	نقش و جایگاه نماز در ارتقاء معنویت جامعه پزشکی	حجه الاسلام والمسلمین حاج آقاقرائتی
ششمین وبینار دی ماه ۱۴۰۰	راهکارهای ارتقای قرآنی معنوی جامعه پزشکی	حجه الاسلام والمسلمین فاطمی نیا
هفتمین وبینار اردیبهشت ۱۴۰۱	آشنایی با مفاهیم نهج البلاغه	آقای دکتر سلامتیان
هشتمین وبینار تیر ماه ۱۴۰۱	مؤانست با قرآن کریم در محیط های علمی	حجه الاسلام والمسلمین ظهیری نیا
نهمین وبینار شهریور ۱۴۰۱	جایگاه نماز در ارتقای سلامت معنوی جامعه پزشکی	حجه الاسلام والمسلمین محمد مهدی احمدی
دهمین وبینار مهر ۱۴۰۱	قرآن و قیام امام حسین علیه السلام	حجه الاسلام والمسلمین حاج آقاقرائتی

به‌عنوان یک ارزش اخلاقی، بلکه به‌عنوان یک ضرورت اجتماعی معرفی شده است که تمامی ابعاد زندگی فردی و جمعی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. سلامت به‌عنوان یکی از مهم‌ترین حقوق انسانی، زمانی معنا پیدا می‌کند که همگان بدون تبعیض و نابرابری به خدمات سلامت دسترسی داشته باشند.

قرآن کریم و آموزه‌های اهل‌بیت (ع) همواره بر لزوم رعایت عدالت در تمامی ابعاد اجتماعی تأکید کرده‌اند و یکی از بارزترین مصادیق آن، عدالت در سلامت است. در این دیدگاه، سلامت تنها به معنای درمان بیماری‌ها نیست، بلکه شامل توزیع عادلانه امکانات سلامت، کاهش فقر، حمایت از اقشار آسیب‌پذیر و فراهم‌سازی بسترهای لازم برای پیشگیری از بیماری‌ها نیز می‌شود. پیامبران و امامان معصوم (ع) همواره بر ضرورت توجه به نیازمندان و محرومان تأکید داشته‌اند که این امر، بیانگر ارتباط عمیق میان عدالت اجتماعی و سلامت است.

عدالت در سلامت در فرهنگ قرآن و عترت

دکتر علیرضا اولیایی منش

رئیس مرکز تحقیقات عدالت در سلامت، دانشگاه علوم

پزشکی تهران

مقدمه

عدالت در سلامت یکی از اصول اساسی در نظام اسلامی است که تحقق آن نقش کلیدی در تأمین رفاه عمومی و برقراری توازن اجتماعی دارد. در فرهنگ قرآن و عترت، عدالت نه تنها

عدالت در سلامت در فرهنگ قرآن و عترت

این مقاله با هدف بررسی جایگاه عدالت در سلامت از منظر قرآن و عترت، تلاش می‌کند تا اصول و راهکارهای تحقق عدالت در سلامت را مورد بررسی قرار دهد و نشان دهد که چگونه می‌توان از تعالیم دینی برای برقراری توازن و برابری در حوزه سلامت بهره برد.

عدالت و سلامت از دیدگاه قرآن و احادیث

قرآن و روایات اهل بیت (ع) به طور گسترده‌ای بر اهمیت عدالت در سلامت تأکید کرده‌اند. در قرآن کریم آیات متعددی وجود دارد که بر لزوم رعایت عدالت در تمامی ابعاد زندگی، از جمله سلامت، در ادامه به گزیده‌ای از برداشت‌های مفهومی و تبیین کاربردی عدالت و عدالت در سلامت بر اساس آیات قرآنی و احادیث خواهیم پرداخت:

سوره نساء، آیه ۵۸: «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ...» این آیه بر اهمیت اجرای عدالت در همه زمینه‌ها، از جمله توزیع منابع سلامت، تأکید دارد.

سوره مائده، آیه ۸: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ...» این آیه به رعایت عدالت بدون تبعیض در همه امور اشاره دارد. سوره حدید، آیه ۲۵: «لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ...» هدف اصلی ارسال پیامبران برپایی عدالت است.

«فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَىٰ طَعَامِهِ» (سوره عبس، آیه ۲۴). این آیه شریف به امنیت غذایی، تأکید بر غذای سالم و تغذیه مناسب اشاره دارد.

«كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ» (سوره حشر، آیه ۷). عدالت اقتصادی، رفع فقر و کاهش نابرابری‌های مالی.

«وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَىٰ الَّذِينَ اسْتَفْغَفُوا...» (سوره قصص، آیه ۵). دسترسی به خدمات سلامت، لزوم ارائه خدمات سلامت به تمام اقشار جامعه.

در احادیث و روایات اهل بیت (ع) نیز توصیه‌های بسیاری در زمینه عدالت و حمایت از اقشار آسیب‌پذیر ارائه شده است. امام علی (ع) می‌فرماید:

«اللَّهُ فِي الطَّبَقَةِ السُّفْلَىٰ مِنَ الَّذِينَ لَا حِيلَةَ لَهُمْ...» خدا را درباره محرومانی که هیچ تدبیری برای زندگی ندارند، در نظر داشته باشید.

پیامبر اکرم (ص): «مَنْ أَصْبَحَ وَلَمْ يَهْتَمَّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ مِنْهُمْ». بی‌توجهی به مسائل سلامت مردم از نشانه‌های بی‌عدالتی اجتماعی است.

امام علی (ع): «اغْدُلُوا فِي الرِّعْيَةِ وَأَنْصِفُوا مَنْ أَنْفَسِكُمْ». عدالت اجتماعی باید در همه ابعاد، از جمله سلامت، رعایت شود.

امام صادق (ع): «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ الْخَلْقَ وَجَعَلَ لَهُمُ الطَّبَّ رِزْقًا فَمَنْ أَظْلَمَ مِمَّنْ مَنَعَ الْمَرْضَىٰ دَوَاءَهُمْ». منع کردن افراد از دسترسی به درمان، یکی از مظاهر ظلم است.

تعریف و مفهوم عدالت

عدالت یکی از بنیادی‌ترین اصول در فلسفه، حقوق و آموزه‌های دینی است که همواره در طول تاریخ مورد توجه اندیشمندان و جوامع بشری بوده است. عدالت به معنای اعطای حق به صاحب آن و توزیع عادلانه منابع، فرصت‌ها و امکانات در جامعه تعریف می‌شود. این مفهوم نه تنها در حوزه فردی و اجتماعی، بلکه در سیاست، اقتصاد و حتی روابط بین‌الملل نیز نقش مهمی ایفا می‌کند. عدالت زیربنای ثبات و پیشرفت هر جامعه‌ای است، زیرا بدون آن نابرابری‌ها و بی‌عدالتی‌ها می‌توانند منجر به نارضایتی عمومی، اختلاف طبقاتی و کاهش همبستگی اجتماعی شوند.

ابعاد عدالت: عدالت به اشکال مختلفی تقسیم می‌شود که هر یک از آن‌ها به جنبه‌ای خاص از برابری و انصاف در جامعه می‌پردازند:

۱. عدالت توزیعی: عدالت توزیعی به چگونگی

بسیاری از جوامع، گروه‌هایی از افراد به دلیل تبعیض‌های تاریخی، جنگ‌ها، استعمار یا سیاست‌های نادرست، فرصت‌های برابری در زندگی نداشته‌اند.

۴. عدالت بین‌نسلی: عدالت بین‌نسلی بر ضرورت حفظ حقوق نسل‌های آینده تأکید دارد. این مفهوم بیان می‌کند که نسل حاضر نباید با بهره‌برداری بیش‌ازحد از منابع طبیعی، آلودگی محیط زیست یا سیاست‌های ناپایدار، حقوق نسل‌های بعدی را تضییع کند.

عدالت از دیدگاه مکاتب اخلاقی

عدالت به عنوان یک مفهوم پیچیده، از دیدگاه‌های مختلفی مورد بررسی قرار گرفته است. مکاتب اخلاقی گوناگون تعاریف و رویکردهای متفاوتی برای عدالت ارائه داده‌اند:

توزیع منابع، امکانات و فرصت‌ها میان افراد جامعه اشاره دارد. بر اساس این اصل، تمامی اعضای جامعه باید به‌طور منصفانه و متناسب با نیازها و شایستگی‌های خود به منابع عمومی مانند آموزش، بهداشت و فرصت‌های شغلی دسترسی داشته باشند.

۲. عدالت رویه‌ای: عدالت رویه‌ای به شیوه اجرای قوانین و فرایندهای تصمیم‌گیری در جامعه مرتبط است. این نوع عدالت تأکید دارد که همه افراد، فارغ از موقعیت اجتماعی، اقتصادی یا جنسیتی، باید در برابر قانون برابر باشند و هیچ‌گونه تبعیضی در اعمال مقررات و اجرای قوانین وجود نداشته باشد.

۳. عدالت جبرانی: عدالت جبرانی به تلاش‌هایی اشاره دارد که برای اصلاح نابرابری‌ها و جبران بی‌عدالتی‌های گذشته انجام می‌شود. در

* تئوری لیبرالیسم: این دیدگاه بر حقوق فردی و آزادی‌های بنیادین تأکید دارد. عدالت در لیبرالیسم به معنای برابری فرصت‌ها و رفع تبعیض است.

* تئوری سودگرایی کلاسیک: در این تئوری، عدالت بر بیشینه‌سازی رفاه کلی جامعه استوار است.

* تئوری تساوی‌گرایی یا مساوات‌گرایی: این نظریه بر برابری کامل بین افراد جامعه تأکید دارد. عدالت در این دیدگاه به معنای کاهش نابرابری‌ها و توزیع برابر منابع است.

* دیدگاه اسلام: در اسلام، عدالت معنای گسترده‌تری دارد و شامل انصاف، کرامت انسانی، و توجه ویژه به نیازهای محرومان است. از دیدگاه اسلامی، عدالت نه تنها به توزیع منصفانه منابع بلکه به برآورده ساختن نیازهای اساسی همه افراد جامعه توجه دارد. امام علی (ع) در این باره می‌فرماید: «ما عمرت البلدان بمثل العدل» (هیچ عاملی مانند عدالت باعث آبادی شهرها نمی‌شود).

عدالت در سلامت و ابعاد آن

انجمن بین‌المللی عدالت در سلامت، این مفهوم را اینگونه بیان می‌نماید: عدالت در سلامت یعنی «فقدان تفاوت‌های نظام مند و بالقوه قابل برطرف کردن در یک یا چند جنبه از سلامت در یک جمعیت و زیرگروه‌های اقتصادی، اجتماعی، جمعیتی و جغرافیایی آن».

هرگاه تفاوت در پیامدهای سلامت ناشی از عدم توازن قابل جبران در توزیع امکانات و در دسترسی گروه‌های مختلف اجتماعی و یا جوامع مختلف به امکانات باشد، بی‌عدالتی در سلامت رخ داده است. به عبارت دیگر عدالت در سلامت در شرایط ایده آل وقتی رخ می‌دهد که همه ی آحاد جامعه بتوانند سلامت کامل خود را حفظ کنند و وضعیت اقتصادی و اجتماعی آنها در میزان سلامت آنها تأثیری

نداشته باشد. عدالت در سلامت تأکید می‌کند که هر فرد باید فرصت مناسب برای دستیابی به سلامت کامل بالقوه اش را دارا باشد و هیچ کس نباید از دستیابی به این پتانسیل محروم باشد.

ابعاد قابل سنجش عدالت در سلامت

عدالت در موضوع سلامت از جنبه‌های زیر قابل بررسی است:

* عدالت در تأمین منابع مالی نظام سلامت

* عدالت در دسترسی و بهره‌مندی از خدمات و مراقبت‌های سلامت

* عدالت در پیامدهای سلامت

مفهوم عدالت در تأمین مالی نظام سلامت به معنی حمایت از خانوارها در مقابل وقوع و تحمیل هزینه‌های کمرشکن خدمات سلامت است. عدالت در دسترسی و بهره‌مندی از خدمات سلامت؛ دسترسی به معنی فراهم بودن خدمات و مراقبت‌های سلامت است. دسترسی گاهی به معنای دسترسی فیزیکی یا جغرافیایی، گاهی به لحاظ استطاعت مالی و گاهی مقبولیت یا دسترسی فرهنگی در نظر گرفته می‌شود (شامل: دسترسی فیزیکی و جغرافیایی، دسترسی فرهنگی و مقبولیت اجتماعی و دسترسی مالی و پوشش بیمه‌ای). هدف اصلی و نهایی از همه تلاش‌ها برای ایجاد عدالت در سلامت، دستیابی به عدالت در پیامدهای سلامت در جامعه می‌باشد. همان‌گونه که بیان شد هرگاه تفاوت در پیامدهای سلامت ناشی از عدم توازن قابل جبران در توزیع امکانات و در دسترسی گروه‌های مختلف اجتماعی به منابع باشد، بی‌عدالتی رخ داده است.

عوامل تعیین‌کننده سلامت

در تعاریف جدید از سلامت، سلامت نه تنها به معنای عاری بودن انسان از امراض گوناگون یا همان سلامت جسمی است، بلکه سلامت روانی، اجتماعی و معنوی را نیز شامل می‌شود.

۱). طبق این چهارچوب مفهومی، سیاست‌های کلان هر کشوری بر وضعیت اقتصادی - اجتماعی و در نتیجه‌ی آن بر شرایط زندگی، کاری و تغذیه‌ای افراد جامعه تأثیر می‌گذارند. این عوامل که رفتارهای افراد را می‌سازند و سلامت آنها را تحت تأثیر قرار داده و در نهایت عدالت یا بی‌عدالتی در سلامت ایجاد می‌شود.

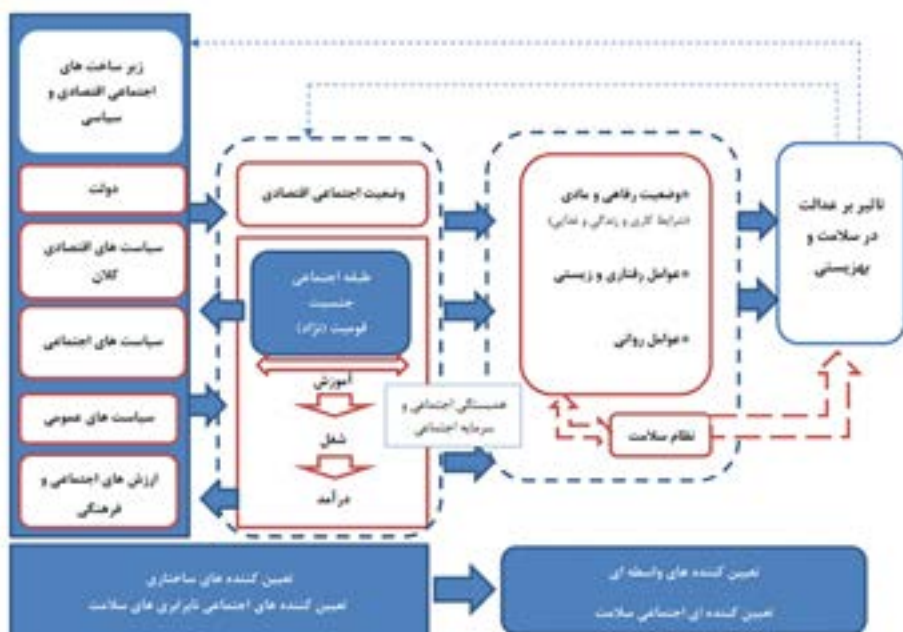
وضعیت نابرابری‌های سلامت

نابرابری‌های سلامت یکی از چالش‌های جدی در بسیاری از کشورها، به ویژه در کشورهای در حال توسعه، محسوب می‌شود. این نابرابری‌ها ناشی از تفاوت‌های اجتماعی، اقتصادی، جغرافیایی و فرهنگی است و تأثیرات گسترده‌ای بر سطح سلامت جامعه دارد. نابرابری‌های سلامت در چندین بُعد اساسی قابل بررسی هستند:

نابرابری در مشارکت مالی عادلانه مردم در هزینه‌های سلامت: در نظام سلامت ج.ا.ایران، تأمین مالی خدمات سلامت ترکیبی از منابع

در سال‌های اخیر توجه ویژه‌ای به عوامل تهدیدکننده سلامت توسط کشورها و مراکز علمی در جهان معطوف گشته است. رویکرد جدید که تحت عنوان عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت و یا باختصار عوامل تعیین‌کننده سلامت می‌باشد بیان می‌کند که شرایطی که مردم در آن متولد شده، رشد کرده، زندگی و کار می‌کنند همگی بر وضعیت سلامت آنها تأثیرگذار هستند. بدین معنا که تعیین‌کننده‌های سلامت مانند میزان درآمد، سطح تحصیلات، شغل، طبقه اجتماعی، آب و هوا، مسکن و تغذیه، بسیار بیش‌تر از عواملی مانند عوامل بیولوژیک و ارثی سبب ابتلا به بیماری‌ها می‌شوند و در سلامت انسان نقش به‌سزایی دارند که اگر نادیده گرفته شوند رسیدن به اهداف سلامتی و برقراری عدالت در سلامت را محال می‌نمایند.

در شکل زیر، چارچوب مفهومی و شیوه عمل عوامل مؤثر بر سلامت تبیین شده است (شکل

شکل ۱: چارچوب مفهومی عوامل اجتماعی تعیین‌کننده سلامت (از چپ به راست)

پیام نهایی و راهکارها برای ارتقای عدالت در سلامت

ارتقای عدالت در سلامت به عوامل بسیاری بستگی دارد از جمله به عملکرد نظام سلامت هر کشور لیکن این تنها نظامهای سلامت نیستند که مسئول این نابرابریهای قابل پیشگیری و غیر قابل توجیه هستند بلکه عوامل بیرون از وجود انسان، از سیاستهای کلان اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی یک کشور گرفته تا عوامل موجود در محیطی که فرد در آن زندگی میکند و حتی سبک زندگی که فرد انتخاب میکند، در سلامت وی و ایجاد بی عدالتی در سلامت موثرند. سیاستگذاران باید در تصمیم‌گیری‌های خود، ارتقای سلامت مردم بخصوص طبقات محروم جوامع را در کنار سایر اهداف اقتصادی و اجتماعی در نظر بگیرند و تأثیرات سیاستهای خود بر گروه‌های آسیب‌پذیر را ارزیابی کنند. یکی از چالش‌های اساسی، رقابت بین سازمان‌ها و بخش‌های مختلف و بازیگران کلیدی در هر کشور جهت کسب منافع بیشتر و دسترسی به منابع است که می‌تواند مانعی برای همکاری‌های مؤثر باشد. بنابراین، نیاز به آموزش‌های تخصصی و افزایش آگاهی در این حوزه احساس می‌شود. نظام سلامت باید اقدامات آگاهی‌بخشی را در اولویت قرار دهد تا پیامدهای منفی سیاست‌های نادرست بر گروه‌های محروم روشن شود. در عین حال، بخش سلامت نیز باید از تأثیرات مثبت سایر بخش‌ها بر سلامت جامعه آگاه باشد. برای دستیابی به عدالت در سلامت، ایجاد ساختارهای هماهنگ در سطح ملی، منطقه‌ای و محلی جهت تسهیل همکاری‌های بین‌بخشی ضروری است. علاوه بر این، سیاست‌های ملی هر کشور باید منجر به کاهش شکاف‌های اقتصادی و توانمندسازی افراد جامعه برای اتخاذ شیوه‌های زندگی سالم گردند. برخی گروه‌های اجتماعی به دلیل

عمومی، بیمه‌ها و پرداخت مستقیم از جیب مردم است. باین حال، میزان پرداخت از جیب در ایران نسبتاً بالا است، که این امر فشار مالی زیادی بر خانوارهای کم‌درآمد وارد می‌کند. بسیاری از افراد، به‌ویژه در مناطق محروم، به دلیل هزینه‌های بالا از دریافت خدمات سلامت منصرف می‌شوند، که این وضعیت نابرابری اقتصادی را در سلامت تشدید می‌کند.

نابرابری در دسترسی و بهره‌مندی از خدمات سلامت: یکی از چالش‌های نظام‌های سلامت، توزیع نامتوازن امکانات سلامت است. در حالی که شهرهای بزرگ از مراکز درمانی تخصصی و تجهیزات پیشرفته بهره‌مند هستند، مناطق محروم از خدمات سلامت کافی برخوردار نیستند. توزیع نامناسب پزشکان متخصص، تأمین دارو و امکانات بیمارستانی در برخی مناطق موجب شده است که بسیاری از بیماران برای دریافت درمان مناسب مجبور به سفر به شهرهای بزرگ شوند که این امر هزینه‌های اضافی و نابرابری در دسترسی به خدمات را افزایش می‌دهد.

نابرابری در پیامدهای سلامت: مهم‌ترین شکل نابرابری در سلامت در پیامدهای سلامت خود را نشان می‌دهد. این نابرابری‌ها تنها بدلیل عملکرد غیر عادلانه نظام‌های سلامت نیستند بلکه عمدتاً حاصل عمدتاً اثر عواملی بیرون از نظام سلامت می‌باشند. در اغلب کشورهای جهان، نرخ‌های مرگ‌ومیر مانند مرگ و میر نوزادان و کودکان، امید به زندگی و شیوع بیماری‌ها از جمله بیماری‌های مزمن در مناطق فقیر و حاشیه‌نشین بالاتر از میانگین کشورها است. عواملی مانند تغذیه نامناسب، عدم آگاهی از مراقبت‌های سلامت، آلودگی محیط زیست و سبک زندگی ناسالم در بین گروه‌های کم‌درآمد، پیامدهای منفی سلامت را تشدید کرده و بر نابرابری‌های سلامت دامن می‌زند.

درمانی بخصوص خدمات تخصصی پزشکی ارتقا نمی‌یابد، بلکه عواملی همچون آموزش، آگاهی، تغذیه سالم، رفاه اقتصادی و دسترسی عادلانه به منابع و امکانات در هر کشور بستگی دارد. تحقق عدالت در سلامت نیازمند حمایت همه‌جانبه دولتها، سازمان‌های مردم‌نهاد و همکاری بخش خصوصی و همه بخشهای غیر دولتی است.

سخن آخر اینکه اگرچه رویکرد عوامل تعیین کننده سلامت و عدالت در سلامت بر نقش عواملی بیرون از وجود انسان بر سلامت انسان مانند محیط زیست ناسالم، فقر و تورم و بیکاری، تصادفات و... تاکید دارد اما حتی عوامل بیرونی تهدید کننده سلامت نیز حاصل عملکرد نادرست سایر انسانهاست و در حقیقت عملکرد ناصحیح افراد در یک جامعه باعث تهدید سلامت سایر اعضای یک جامعه بخصوص اقشار محروم و غیر برخوردار میشود وبقول قرآن کریم (ما اصابك من حسنة فمن الله و ما اصابك من سيئة فمن نفسك).

والسلام

محدودیت‌های مالی، در انتخاب سبک زندگی سالم دچار مشکل هستند؛ بنابراین، باید شرایطی فراهم شود که انتخاب گزینه‌های سالم‌تر برای همه اقشار آسان‌تر باشد. همچنین، سیاست‌های مقابله با بی عدالتی و جلوگیری از اثر عوامل بیرونی تهدید کننده سلامت بایستی با مشارکت مستقیم مردم تدوین شده و با مشارکت نهادهای دولتی و غیر دولتی و نیز مردم پیاده سازی شوند. این ناهمبازی‌ها در سطح ملی و بین‌المللی عمدتاً قابل پیشگیری هستند و راهکارهای کاهش آن‌ها باید بر عوامل تعیین‌کننده سلامت متمرکز باشند. اصلاح عملکرد نظامهای سلامت برای دستیابی به عدالت در سلامت ضروری هستند اما برای دستیابی به عدالت پایدار، باید به مسائل بنیادی‌تر پرداخت. توسعه خدمات سلامت در مناطق محروم، افزایش دسترسی عادلانه به مراقبت‌های بهداشتی و پزشکی و رفع کمبود نیروی متخصص در این مناطق از اقدامات مهم هستند. با این حال، سلامت مردم تنها با افزایش تعداد مراکز

عدالت و سلامت در فرهنگ قرآن با تاکید بر آیه ۲۵ سوره حدید

دکتر نیکزاد عیسی زاده

عضو هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات

بهداشتی درمانی تهران

ترجمه:

ما پیامبران خود را با دلایل روشن فرستادیم و همراه آنان کتاب و میزان (سنجش حق و باطل) نازل کردیم تا مردم به عدالت رفتار کنند. و آهن را نازل کردیم که در آن نیرویی سخت و منفعتی برای مردم است، تا خدا بداند چه کسانی او و پیامبرانش را در نهان یاری می کنند؛ همانا خدا نیرومند و شکست ناپذیر است.

در این آیه، بر نقش دین در برپایی عدالت تأکید شده است. «لیقوم الناس بالقسط» نشان می دهد که هدف اصلی از ارسال پیامبران و کتاب های آسمانی، استقرار عدالت در جامعه است. در حوزه سلامت، این عدالت را می توان

در چند محور مورد بررسی قرار داد:

۱- دسترسی برابر به خدمات درمانی:

همان گونه که دین برای هدایت همه انسان ها فرستاده شده، نظام سلامت نیز باید برای همه افراد جامعه بدون تبعیض در دسترس باشد.

۲- توزیع عادلانه منابع پزشکی:

منابع پزشکی، اعم از دارو، تجهیزات و پزشکان، باید به گونه ای توزیع شود که افراد نیازمندتر در اولویت باشند، نه صرفاً کسانی که قدرت

• لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ

مالی بیشتری دارند.

۳- مسئولیت اجتماعی در سلامت:

همان‌طور که آیه بر نقش پیامبران و هدایت مردم تأکید دارد، در حوزه سلامت نیز مسئولیت بر عهده دولت‌ها، پزشکان و تمامی افراد جامعه است تا برای تحقق عدالت در بهداشت و درمان تلاش کنند

۴- استفاده از علم و فناوری برای بهبود

سلامت:

در آیه به آهن اشاره شده که نماد صنعت و قدرت است. امروزه هم دانش پزشکی و فناوری می‌تواند نقش کلیدی در بهبود عدالت سلامت ایفا کند.

به‌طور کلی، بر اساس این آیه، نظام سلامت عادلانه باید بر پایه ارزش‌های اخلاقی و الهی بنا شود و سلامت به عنوان حقی همگانی تلقی گردد.

۱- دسترسی برابر به خدمات درمانی

در آیه ۲۵ سوره‌ی حدید، خداوند هدف از ارسال پیامبران و کتاب‌های آسمانی را برپایی عدالت بیان می‌کند. این عدالت شامل همه‌ی ابعاد زندگی، از جمله سلامت، می‌شود.

● معنا در حوزه سلامت:

در یک نظام عادلانه، همه افراد جامعه، بدون در نظر گرفتن وضعیت اقتصادی، نژاد، جنسیت یا محل زندگی، باید به خدمات بهداشتی و درمانی دسترسی داشته باشند.

نمونه‌های بی‌عدالتی در سلامت:

در برخی جوامع، روستاها و مناطق محروم از امکانات درمانی کافی بی‌بهره‌اند.

هزینه‌های بالای درمان باعث می‌شود که افراد کم‌درآمد از مراجعه به پزشک و دریافت درمان مناسب خودداری کنند.

راهکارها برای برقراری عدالت در این حوزه:

توسعه‌ی مراکز درمانی در مناطق محروم
ارائه‌ی بیمه‌ی درمانی برای همه‌ی اقشار جامعه

کاهش هزینه‌های دارو و درمان برای افراد کم‌درآمد

۲- توزیع عادلانه منابع پزشکی

در آیه، خداوند از "میزان" نام می‌برد که به معنای سنجش و تعادل است. این مفهوم در سلامت نیز می‌تواند به توزیع عادلانه‌ی منابع پزشکی اشاره داشته باشد.

● چرا توزیع عادلانه مهم است؟

اگر منابع پزشکی مانند پزشکان متخصص، بیمارستان‌های مجهز، داروها و تجهیزات پزشکی به‌طور نامتوازن توزیع شوند، برخی از افراد جامعه از درمان مناسب محروم می‌شوند. نمونه‌ای از توزیع ناعادلانه:

تراکم پزشکان متخصص در شهرهای بزرگ، در حالی که مناطق روستایی از پزشک محروم‌اند. کمبود تخت‌های بیمارستانی در برخی شهرها، در حالی که در پایتخت بیمارستان‌های مجهز بیشتری وجود دارند.

راهکارها:

ایجاد مشوق‌هایی برای حضور پزشکان در مناطق محروم
سیاست‌گذاری برای توزیع عادلانه‌ی تجهیزات پزشکی

نظارت بر بازار دارو برای جلوگیری از احتکار و افزایش قیمت غیرمنطقی

۳- مسئولیت اجتماعی در سلامت

بخش "لیقوم الناس بالقسط" در آیه اشاره دارد که مردم نیز در برپایی عدالت نقش دارند، نه فقط حکومت.

مسئولیت دولت و نهادهای عمومی:

تأمین امکانات درمانی برای همه‌ی مردم

نظارت بر کیفیت خدمات پزشکی

جلوگیری از سودجویی در حوزه سلامت

مسئولیت پزشکان و کادر درمانی:

ارائه‌ی خدمات با وجدان و اخلاق حرفه‌ای

اجتناب از دریافت هزینه‌های غیرمنصفانه از بیماران

الکترونیک سلامت و پزشکی از راه دور عدالت در دسترسی به فناوری پزشکی: باید فناوری‌های پیشرفته پزشکی برای همه‌ی افراد جامعه قابل دسترس باشد، نه فقط برای افراد ثروتمند.

خدمات پزشکی آنلاین و تله‌مدیسین (درمان از راه دور) می‌تواند به مناطق محروم کمک کند تا بدون نیاز به سفرهای پرهزینه از خدمات پزشکی بهره‌مند شوند.

جمع‌بندی

آیه‌ی ۲۵ سوره حدید مفهوم گسترده‌ای از عدالت را مطرح می‌کند که شامل عدالت در سلامت هم می‌شود. این عدالت باید در دسترسی برابر به خدمات درمانی، توزیع عادلانه منابع، مسئولیت اجتماعی در سلامت و بهره‌گیری از فناوری رعایت شود. با اجرای این اصول، می‌توان نظام سلامت عادلانه‌ای را ایجاد کرد که مطابق با ارزش‌های دینی و انسانی باشد.

ارائه‌ی خدمات رایگان یا کم‌هزینه برای افراد نیازمند

مسئولیت افراد جامعه:

رعایت اصول بهداشتی برای جلوگیری از شیوع بیماری‌ها

کمک به خیریه‌های درمانی برای کمک به بیماران کم‌درآمد

آگاهی‌بخشی به دیگران درباره‌ی حقوق سلامت

۴- استفاده از علم و فناوری برای بهبود سلامت

در آیه، به آهن به‌عنوان عنصری با "بأس شدید" و "منافع" اشاره شده است. این می‌تواند نمادی از قدرت و پیشرفت صنعتی باشد که در حوزه‌ی سلامت هم کاربرد دارد. نقش علم در ارتقای سلامت:

توسعه‌ی تجهیزات پزشکی پیشرفته مانند دستگاه‌های تشخیص سریع بیماری‌ها

تحقیقات پزشکی برای کشف داروهای جدید

فناوری‌های دیجیتال مانند پرونده‌های

اصول علمی رشد

و تکامل کودکان

دکتر سید حامد برکاتی

استاد دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی
تهران

که از تولد آغاز شده و تا هشت سالگی ادامه دارد. در این دوره، مغز کودک بیشترین رشد را تجربه می‌کند؛ به‌طوری‌که بیش از ۹۰ درصد از توسعه مغزی در این زمان رخ می‌دهد. این امر نشان‌دهنده حساسیت و اهمیت ویژه این بازه زمانی در زندگی انسان است. به همین دلیل، توجه به این مرحله از زندگی کودکان از اهمیت زیادی برخوردار است و تأثیرات آن به وضوح در سلامت، یادگیری و آینده ایشان مشاهده می‌شود.

اصول علمی رشد و تکامل کودکان

● رشد شناختی

رشد شناختی به توانایی‌های مغزی و فکری کودک و نحوه پردازش اطلاعات مربوط می‌شود. کودک در این دوران مهارت‌های زبانی خود را توسعه می‌دهد و به توانایی حل مسئله و تفکر انتقادی دست می‌یابد. ژان پیاژه، نظریه‌پرداز مشهور، معتقد است که کودکان دارای مراحل مختلفی از رشد شناختی هستند که هر کدام ویژگی‌های خاص خود را دارند. او مطرح می‌کند که کودکان در سنین ۲ تا ۷ سالگی که به مرحله پیش‌عملیاتی معروف است، شروع به توسعه زبان و تفکر نمادین می‌کنند و می‌توانند به جهان اطرافشان با استفاده از نمادها و تصاویر ذهنی پی ببرند. در این دوره، حافظه کاری کودکان به شکل چشمگیری ارتقا پیدا می‌کند؛ به‌طوری‌که ظرفیت این حافظه می‌تواند تا ۳۰۰ درصد افزایش یابد. استفاده از بازی‌های تعاملی و محیط‌های آموزشی مناسب در این دوران می‌تواند بسیار مؤثر باشد.

● رشد اجتماعی-عاطفی

رشد اجتماعی - عاطفی شامل توسعه مهارت‌هایی چون خودتنظیمی، همدلی و توانایی برقراری ارتباطات اجتماعی مؤثر است. این بخش از رشد، به نحوه تعامل کودک با دیگران و توانایی مدیریت احساسات خود

امام سجاد (ع):

اللَّهُمَّ وَ مَنْ عَلَى بَقَاءِ وَلَدِي وَ بِإِصْلَاحِهِمْ لِي وَ يَأْتِنَا عِي بِهِمْ. إِلَهِي أُمِدِّ لِي فِي أَعْمَارِهِمْ، وَ زِدْ لِي فِي أَجَالِهِمْ، وَ رَبِّ لِي ضَعِيفَهُمْ، وَ قَوِّ لِي ضَعِيفَهُمْ، وَ أَصْحَ لِي أَوْلَادَهُمْ وَ أَدْبَانَهُمْ وَ أَخْلَاقَهُمْ، وَ عَافِهِمْ فِي أَنْفُسِهِمْ وَ فِي جَوَارِحِهِمْ وَ فِي كُلِّ مَا عُنِيتَ بِهِ مِنْ أَمْرِهِمْ، وَ أَدْرِ لِي وَ عَلَى يَدِي أَرْزَاقَهُمْ.

خداوندا بر من منت گذار به بقای فرزندانم و به شایسته‌نمودن ایشان برای من و به برخورداری من از آنان. خداوندا عمر آنان را برای من طولانی گردان، و بر ایام زندگی‌شان برای من بیفز، و خردسالشان را برایم تربیت کن، و ناتوانشان را برایم نیرو ده، و بدن‌ها و دینشان و اخلاقشان را برایم به سلامت دار، و آنان را در جان و اعضا، و هر کارشان که به آن اهتمام دارم عافیت بخش، و برای من و به دست من روزی آنان را وسعت دهد.

دعای ۲۵ صحیفه سجادیه

مقدمه

سال‌های آغازین، حیاتی‌ترین دوره زندگی هر فرد به شمار می‌آید که پایه‌های زندگی آینده او را شکل می‌دهد. این دوره شامل تغییرات فیزیکی، شناختی، اجتماعی و عاطفی است

اشاره دارد. اریک اریکسون، روانشناس برجسته، به اهمیت تجربه‌های اولیه کودک در توسعه اعتماد به نفس و امنیت روانی تأکید دارد و معتقد است که در اولین ۱۸ ماه زندگی، پایه‌های اعتماد در کودک شکل می‌گیرد. تجربه‌های مثبت و مراقبتی که کودک از والدین و محیط پیرامون خود دریافت می‌کند، نقش مهمی در ساختار شخصیتی و اجتماعی او ایفا می‌کند.

● رشد جسمی-حرکتی

رشد جسمی-حرکتی به پیشرفت توانایی‌های فیزیکی کودکان و بهبود مهارت‌های حرکتی اشاره دارد. کودک در این دوران از خزیدن به سمت راه رفتن و سپس دویدن و پریدن حرکت می‌کند. بازی‌های فعال و حرکتی که کودکان را تشویق به استفاده از مهارت‌های حرکتی ظریف و درشت می‌کنند، می‌توانند تأثیر مثبتی بر این بخش از رشد کودکان داشته باشند. سازمان جهانی بهداشت تأکید می‌کند که ۶۰ درصد رشد قد انسانی در پنج سال اول زندگی رخ می‌دهد و برای این منظور، اهمیت فضاهایی که امکان فعالیت حرکتی و بازی آزاد را فراهم می‌کنند، بسیار بالاست.

● آمادگی تحصیلی

آمادگی تحصیلی با آمادگی برای ورود به نهادهای آموزشی، شامل توانمندی‌های شناختی، عاطفی، اجتماعی و جسمی است که برای یادگیری و مواجهه با چالش‌های آموزشی اساسی محسوب می‌شوند. مطالعات بانک جهانی (۲۰۲۰) نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری در این دوره و فراهم‌سازی محیط‌های یادگیری مناسب می‌تواند برای هر دلار هزینه شده، بازدهی ۱۳ دلاری در بزرگسالی به همراه داشته باشد. این امر نه تنها بر اهمیت اقتصادی توجه به رشد و تکامل کودکان تأکید می‌کند، بلکه بر ضرورت ایجاد محیط‌های یادگیری غنی و متنوع نیز تأکید

دارد.

● نظام تربیتی قرآن و عترت در تربیت کودک

آموزه‌های دین مبین اسلام، به‌ویژه تأکیدات قرآن و اهل بیت علیهم‌السلام، نقش محوری در تربیت جامع و متوازن کودکان دارد. قرآن کریم با ارائه رهنمودها و اصول اخلاقی، به تربیت صحیح و اسلامی کودکان توجه ویژه‌ای دارد. به‌عنوان مثال، در آیه ۷۸ سوره نحل، خداوند به ویژگی‌های ذاتی که در کودکان نهاده شده است - همچون حس شنوایی و بینایی - اشاره می‌کند و بر اهمیت هدایت و تعلیم آنها برای رشد صحیح تأکید دارد.

در آموزه‌های اهل بیت نیز توصیه‌های بسیاری در زمینه تربیت اخلاقی و دینی کودکان وجود دارد. امام علی (علیه‌السلام) به والدین توصیه می‌کند که با محبت و آموزش کلامی صحیح، پایه‌های اخلاق و ایمان را در کودکان‌شان بنا نهند. در نهج البلاغه، آمده است که امام علی (علیه‌السلام) در نامه‌ای به امام حسن (علیه‌السلام)، به این مسئله اشاره دارند که "قلب نوزاد مانند زمین خالی است که هر بذری در آن افکنده شود می‌پذیرد." همچنین، حضرت فاطمه (سلام‌الله‌علیها) با روش‌های آموزشی نظیر آموزش سوره‌های قرآنی به شیوه‌های ساده و جذاب، تأثیر قابل توجهی در نهادینه کردن ارزش‌های دینی در کودکان داشته‌اند.

● تلفیق تکامل ابتدای کودکی (تاک) با آموزه‌های دینی

تلفیق آموزه‌های دینی با اصول علمی رشد و تکامل کودکان، می‌تواند به ایجاد بسترهای تربیتی جامع و متوازن بیانجامد. از جمله راهکارهای پیشنهادی در این زمینه، استفاده از بازی‌های آموزشی با محتوای قرآنی است. این بازی‌ها می‌توانند با طرح‌هایی از آیات قرآنی یا داستان‌های اسلامی طراحی شوند تا ضمن

داستان‌های اهل بیت را بیان می‌کنند، از دیگر راهکارهایی است که می‌تواند به جذابیت و تأثیر بیشتر آموزشی منجر شود. این نوع محتواها با استفاده از فناوری‌های جدید می‌توانند کودکان را بیشتر به یادگیری و تعمیق در محتوای دینی تشویق کنند.

نتیجه‌گیری

ترکیب هوشمندانه یافته‌های علمی تاک(تکامل ابتدای کودکی) با گنجینه‌های قرآنی و عترتی، الگویی جامع برای تربیت نسل آینده ارائه می‌دهد. این رویکرد نه تنها مطابق با دستورات دینی است، بلکه با آخرین پژوهش‌های علوم اعصاب و نظریات روانشناسی رشد همسو است. موفقیت این الگو نیازمند همکاری متقابل میان متخصصان علوم تربیتی، علما و خانواده‌ها در چارچوب یک برنامه عملیاتی منسجم و همه‌جانبه است. همکاری نزدیک این اقشار می‌تواند به تربیت کودکانی فرهیخته، با ایمان و توانمند در جامعه مدرن منجر شود و پایه‌های یک جامعه توسعه‌یافته و پایدار بر پایه بهره‌گیری از اصول قرآن و عترت را فراهم سازی نماید.

توسعه خلاقیت و تفکر انتزاعی در کودکان، آنها را با مفاهیم دینی و اخلاقی نیز آشنا سازند. داستان‌سرایی با محتوای قرآنی و به زبان کودکان، از دیگر روش‌های مؤثر در تربیت معنوی آنهاست. این روش به کودکان کمک می‌کند تا با شخصیت‌های قرآنی و داستان‌های آموزنده آنها آشنا شوند و مهارت‌های اجتماعی همچون مدیریت احساسات و روابط فردی را بر اساس الگوهای مثبت بیاموزند. همچنین، فعالیت‌های حرکتی که با ذکرهای ساده و شیرین هم‌نوا شوند، می‌توانند نقش مثبتی در تشویق کودکان به یادگیری و حفظ ارزش‌های دینی داشته باشند.

● چالش‌ها و راهکارها

در تلفیق و یکپارچگی آموزه‌های دینی با اصول علمی رشد و تکامل کودکان، چالش‌هایی وجود دارد که بر سر راه بهره‌برداری بهینه از این ترکیب قرار می‌گیرند. یکی از این چالش‌ها، تضاد ظاهری بین روش‌های تربیتی مدرن و سنتی است. همچنین، کمبود منابع آموزشی که بتوانند به صورت تلفیقی به این دو رویکرد پرداخته و مقاومت‌های فرهنگی در برابر تغییرات رویکردهای تربیتی، از دیگر موانع عمده به شمار می‌آیند.

برای غلبه بر این چالش‌ها، طراحی برنامه‌های آموزشی جدید مبتنی بر یافته‌های عصب‌شناسی رشد و احادیث دینی پیشنهاد می‌شود. این برنامه‌ها می‌توانند به والدین و مربیان کمک کنند تا در روش‌های خود تجدید نظر کرده و آن‌ها را با نیازهای واقعی روز هماهنگ سازند. همچنین، آموزش والدین بر اساس سیره پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله) و اصول روانشناسی رشد، می‌تواند به آن‌ها در فهم بهتر نیازهای رشد و تربیت کودکان کمک کند.

تولید محتوای دیجیتال ترکیبی، مانند اپلیکیشن‌های آموزشی و انیمیشن‌هایی که

تکامل دوران اولیه کودکی از نگاه قرآن و عترت

حجه الاسلام والمسلمین دکتر
ابوالفضل ساجدی

عضو هیئت علمی موسسه امام خمینی (ره)

چکیده

آیات و روایات برای هفت سال اول زندگی نکات و توصیه های فراوانی برای والدین دارد که زمینه ساز رشد اخلاقی و معنوی آینده کودکان و توجه به اصالت روح در تربیت است. اسلام نظری فراگیر به تحولات کودکی دارد که قبل از ازدواج شروع می شود و تمام دوران کودکی را دربر میگیرد. آیات و روایات، ناظر به مدیریت تحولات گرایشی، شناختی و رفتاری کودک در مسیر تحولات اخلاقی و معنوی مطالب فراوانی فرموده اند. برای نیل به این هدف اولین گام، مدیریت عواطف و هیجانات والدین است. گام بعدی راهکارهایی است که به سه دسته مدیریت تحولات گرایشی، شناختی و رفتاری قابل تقسیم است که در ذیل اشاره خواهد شد.

نقش ویژه والدین

والدین در رشد و تعالی و یا انحطاط کودک طولانی ترین و عمیق ترین آثار را دارند. پدر

و مادر افزون بر دخالت در سرنوشت اولاد خود از طریق وراثت، به واسطه ی تأثیر فراوانی که در تربیت او دارند، زمینه ساز سعادت و شقاوت فرزندشان می باشند. قرآن کریم می فرماید: «ای کسانی که ایمان آورده اید، خود و خانواده ی خویش را از آتشی که هیزم آن انسان ها و سنگ هاست نگه دارید...»^۱. این آیه در باب اهمیت تربیت و عواقب بی توجهی به آن سخن میگوید. در روایات نیز به این جایگاه ویژه ی والدین در تربیت کودک توجه شده است. برای نمونه پیامبر خدا «صلی الله علیه و آله» می فرماید: هر مولودی بر فطرت (توحید) زاده می شود و این پدر و مادر او هستند که وی را یهودی و نصرانی بار می آورند.^۲

اصالت روح الهی

اسلام در میان ابعاد مختلف وجودی فرزند اهتمام بیشتر را به ساحت اخلاقی و معنوی می دهد و آن را بر بقیه ابعاد ترجیح میدهد. در این رابطه خداوند می فرماید:

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا (اسراء ۸۵)

و از تو درباره ی روح می پرسند. بگو: روح از امور پروردگرم (و مربوط به او) است و جز اندکی از دانش به شما نداده اند. در سوره مؤمنون اینگونه توصیف شده

۱. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ نَارًا وَ قُودُهَا النَّاسُ وَ أَلْبَابُهُمْ عَلَيْهِمْ مَلَايَكَةٌ غُلَظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَ يَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ (التحریم، ۶).

۲. قال رسول الله صلى الله عليه و آله : كُلُّ مَوْلُودٍ يُوَلَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ ، وَ إِنَّمَا أَبَوَاهُ يَهُودَانِهِ وَ يُنَصْرَانِهِ وَ يَمَجْسَانِهِ. {کلبی، ج ۲، ص ۱۲}

است:

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سَلَالَةٍ مِنْ طِينٍ. ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ. ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ

بر اساس این آیه شریفه، افزوده شدن روح به بدن، خلق جدید و امتیاز خاص شمرده شده است.

نگاه فراگیر اسلام به تحولات کودکی

توصیه های اسلام نسبت به والدین برای عوامل موثر در تحولات دوران اولیه کودکی، دوران قبل از ازدواج را نیز دربرمیگیرد و لذا روایات در مورد انتخاب همسر ملاکهایی مانند سلامت نسب، اصالت خانوادگی، اخلاق، ایمان، پاکدامنی، شرم و حیا، زیرکی و خردمندی را ذکر کرده اند.

بعد از ازدواج هم از دوران انعقاد نطفه و حاملگی تا سالهای کودکی سفارشات خاص عرضه شده است. برای مثال پیامبر برای نطفه حضرت زهرا س ۴۰ روز عبادت ویژه دارد.

مدیریت تحولات گرایشی کودک

برای نیل به این هدف اولین گام، مدیریت عواطف و هیجانات والدین است. هیجانات کودکان خردسال با وضعیت شناختی آن‌ها در ارتباط است و حالات خلقی خاص می‌تواند برخی عملکردهای شناختی را تسهیل نماید.^۳ اگر مادر و یا سایر مراقب‌ها با حالات خلقی مثبت‌تر، با ثبات‌تر و اجتماعی‌تر کودکان زیر سه سال برخورد مثبت داشته باشند، این امر تحول شناختی و عاطفی آنها را تسهیل می‌نماید. از روایات معصومین ع نیز روشن

۳. بورنشتاین، آرتربری و لمب، ۲۰۱۴

می‌شود که مجموعه حالات هیجانی انسان با نوع اخلاق و روند رشد معنوی او ارتباط نزدیک دارند. پس والدین باید بتوانند احساسات خود را مدیریت کنند تا در تعامل با کودک می‌تواند در روند رشد اخلاقی و معنوی او موثر باشد. والدین برای تأثیر گذاری مفید در روند تحولات دوران اولیه کودکی باید بتوانند احساسات و حالات روحی خود را مدیریت کنند.

رسول خدا (ص) می‌فرماید: هر کس کودک خود را خوشحال سازد، خداوند او را در قیامت خوشحال می‌سازد.^۴ شادی، آرامش و خوشحالی نوعی حالات هیجانی هستند که برای رشد اخلاقی او در آینده ضروری است. والدین زمانی می‌توانند این حالت را در کودک به وجود آورند که خودشان بتوانند هیجان خود را مدیریت کنند.

پیامبر اکرم "صلی الله علیه و آله" می‌فرماید: خدا رحمت کند کسی را که فرزندش را بر نیکی کردن به خود یاری رساند، بدین گونه که از گناه و خطای او در گذرد.^۵ در گذشتن از خطای دیگران نوعی مدیریت هیجان است. والدین باید احساسات خود را کنترل کنند و هنگام خطای کودک عصبانی و خشمگین نشود. زمانی که والدین این روش را در ارتباط با کودک به کار ببرند یعنی هنگام خطای کودک احساس خود را مهار کنند، این روش به طور خودکار به کودک نیز منتقل می‌شود.

رسول خدا از ادب کردن و تنبیه کردن در

۴. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص ... وَ مَنْ قَرَّحَهُ (ولده) قَرَّحَهُ اللَّهُ

يَوْمَ الْقِيَامَةِ (کلینی، الکافی، ج ۶، ص ۴۹)

۵. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص رَحِمَ اللَّهُ مَنْ أَعَانَ وَكَدَّهُ عَلَى بَرٍّ قَالَ قُلْتُ كَيْفَ يُعِينُهُ عَلَى بَرٍّ قَالَ يُقْبَلُ مَسْرُورَةً وَ يَتَجَاوَزُ عَنْ مَعْصُورَةٍ وَ لَا يُزْهَقُهُ وَ لَا يُخْرَقُ بِهِ (کلینی، الکافی، ج ۶، ص ۵۰)

هنگام خشم منع کرده است.

امام علی (علیه السلام) نیز می‌فرماید: «هنگام خشمگینی جای تأدیب کردن نیست». فردی که خشمگین است نباید به ادب کردن و تربیت دیگران بپردازد، در این صورت فرد نتوانسته هیجان خود را مدیریت و خشم خود را کنترل کند، در نتیجه تربیت او آسیب‌زا بوده و نتیجه عکس خواهد داد. این نشان می‌دهد که هیجانات والدین روی کودک اثر می‌گذارد. معصومین ع ناظر به مدیریت تحولات گرایشی، شناختی و رفتاری کودک در مسیر تحولات اخلاقی و معنوی مطالب فراوانی فرموده‌اند که فهرست وار به برخی راهکارهای پیش روی والدین برای مدیریت این تحولات به اشاره می‌شود.

راهکارهای مدیریت تحولات گرایشی کودک

ابراز محبت از طریق کلامی، تماس بدنی، در اختیار کودک بودن، شیر دادن، ارضای نیازها تأمین نیاز به امنیت در کودک در برابر خطرها مدیریت علاقه کودک به شناخت محیط و جهان بیرونی به سوی امور اخلاقی و معنوی

پیوند زدن آرزوهای کودک به خدا و معصومین (ع) و تحکیم دلبستگی معنوی انس با قرآن با استفاده از بالش قرآنی و ... به کارگیری یاد خدا در تعامل با کودک

ارتباط با کودک در حالات معنوی جلب حمایت الهی برای کودک از طریق برنامه مستمر دعا برای فرزند، قربانی (عقیقه)، صدقه برای طفل، تربیت صفت شکرگزاری در برابر نعمتها و کمکهای دیگران

توجه دادن ویژه به نعمت‌های الهی

خوشایندسازی معنوی

بها دادن به اعیاد مذهبی در زندگی خانواده

راهکارهای مدیریت تحولات بینش اخلاقی، اجتماعی و معنوی فرزندان

آموزش مفهوم خدا و پیامبر و معاد به زبان مناسب هنری مانند داستان سرایی و ... ایجاد ذهنیت مثبت نسبت به صفات خداوند

آشناسازی کودک با دعا و ارتباط با خدا رعایت اصول خاص در آموزش معارف و اعمال دینی به کودکان (مانند اصل تدریج، ترتیب، در نظر گرفتن توان کودک و پرهیز از ایدآل گرایی، توجه ویژه به نقش بازی و تقلید

توجه به سطح ناهشیار کودک و ادراک زیر آستانه‌ای وی در اذکار توحیدی و ... در سنین مناسب،

مانند تلقین اذان، اقامه، آیات سوره حمد و توحید، ناس و فلق، آیت الکرسی، آیات آخر سوره حشر، آیات اول سوره مؤمنون و ...

تقویت جایگاه الگویی والدین و بزرگترها با رعایت اصول مربوطه

راهکارهای مدیریت محرک‌های محیطی

در نظر گرفتن مهد کودک مناسب منع از حضور کودک در محیط‌های آلوده، تهمت برانگیز و مانند آن قرار دادن طفل در اماکن مقدس و مراسم مذهبی

دوست یابی شایسته

راهکارهای مدیریت تغذیه

اجتناب از شیرهای زنان کم خرد، دیوانه، سرکش و تجاوزکار، بی‌دین، شراب‌خوار و ..

اجتناب از دادن غذای حرام به کودک شیر دادن با مقدمات معنوی مانند اصلاح نیت، با وضو بودن و روبه قبله شیر دادن

سلامت اجتماعی از منظر نهج البلاغه و ارتقاء فرهنگ سلامت جامعه

دکتر مهدی مصری

عضو هیات علمی و استاد

دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله ع

مقدمه

۱۴۸ کلمه حکمت آمیز که ۱۱۵ مورد آن بعد اجتماعی سلامت را تحت تاثیر قرار می دهد. ۶۸ مورد سلامت اجتماعی اثر گذار موثر در سبک زندگی سالم اسلامی شناخته شده است که در حقیقت هم افزایی علوم انسانی و اجتماعی در سلامت جامعه را سبب می شود.

یکی از عوامل رشد و تکامل دهنده سلامت معنوی، عوامل و یا عامل های اجتماعی معنویت را است. همچنان که دین اسلام یک دین اجتماعی است معنویت که یک قوام مهم و خروجی اثر گذار دین است نیز اهمیت اجتماعی دارد. به عبارتی عوامل معنویت را بیشتر آنکه فردی باشد در عوامل اجتماعی مستتر است زیرا مفاهیمی مثل عفو-گذشت، احسان و بخشش باید در خدمت خلق خدا باشند. هرچند اولین قسم، معنویت، از ارتباط همراه با شناخت خداوند یکتا توسط

افراد این، معنویت حاصل می شود. لیکن در سطوح بعدی آثار آن می بایست در اجتماع ارزش افزوده پیدا کند. از مواردی که عوامل معنویت را شمرده شده است که بعد اجتماعی دارد شامل توجه به معیشت مردم، تعامل اجتماعی در فرهنگ شهروندان، رعایت حقوق انسانها و اعاده آن، توجه به ارزش های اجتماعی که مبنای آن انسانی، الهی و اخلاقی و معنوی در ساخت های اجتماعی، فرهنگی، معیشتی، علمی و سلامتی اثرگذار باشد بر شمرده شده است و نیز مبارزه با فقر و محرومیت های نسبی و تلاش در حل ناترازی و نابرابری های اجتماعی بسیار مورد توجه است.

سیاست گذاران و حکمرانان فرهنگی و اقتصادی و اجتماعی و سلامتی باید مثل قلب ذهن جوال داشته باشند تا نسبت به محرومیت ها و آسیب های اجتماعی در جامعه حساس باشند.

حکمرانان باید با اندیشه کارساز برای حل مسائل زیستی و سلامت اجتماعی توجه جدی داشته باشند. توجه به ارزش های متعالی در جامعه من جمله احساس مسئولیت، مسئولیت پذیری و پاسخگویی اجتماعی به نیاز های محرومین و حل چالش های محلات به شکل محلی مورد توجه قرار گیرد. استفاده از رویکرد شناختی، حکمت محور و با بصیرت و دانش کیفی تلاش همه جانبه شود تا چالش های از مسیر بروکراتیک حل نشده، بسمت حل مشکلات سوق داده شود.

تبعیت از ولایت الهی و جانشینی خدا روی زمین توسط انسانها کامل و خدوم، زمینه را در حکومت اسلامی با نظام ولی فقیه برای ارتقای کرامت انسانی که هدیه خداوند متعال به بشریت است فراهم می

کند. (تکوین و تشریع می‌بایست در یک راستا باشد). همچنان که در طبیعت، سردی، گرمی، خشونت و ملاطفت وجود دارد همین وضعیت در طبیعت انسان نیز وجود دارد و نیز این وضعیت در تعامل و مولفه‌های اجتماعی نیز وجود دارد. بنابراین کنار آمدن با مشکلات و توانمند و قدرتمند کردن انسانها بدنبال مشکلات موجود با تدبیر طبیعی اصلاح موانع بویژه برای سلامت بانوان و گروه‌های آسیب پذیر مورد انتظار می‌باشد.

از اصل مدیریت سلامت برای مدیریت آسیب‌ها و بیماری‌ها برای توانمندسازی اجتماعی جامعه نیز باید بهره جست. فلذا سختی‌های تزاید نسل و جوانی جمعیت در حقیقت حکمت‌های مضاعف در جامعه را تشکیل می‌دهند که بایستی برای رشد و ترقی جامعه هم‌افزا شوند. قاعداً تبعات روانی جسمی و اجتماعی پدیده تنهایی به مراتب هزینه بیشتری برای جوامع دارد. خروجی مولفه‌های سلامت اجتماعی در جامعه منجر به حظ بهره‌گیری عظیم باید باشد که عبارت است از همان تکامل یافتن انسانیت و معنویت در جامعه باشد که البته پیش‌نیاز آن توسعه احسان و نیکوکاری در جامعه می‌باشد. استفاده از تفسیر تجربی آیات و روایات مرتبط با سلامت در همین روال مورد توجه می‌باشد.

در اشتراک دین و سلامت با هم ابعاد تقوا باید در ابعاد دانش سلامت هم‌افزا شود که نقاط مشترک آن شامل معنویت، خودمراقبتی و دگرمراقبتی، مسئولیت‌پذیری، مشارکت و مردمی‌سازی سلامت در جامعه باشد. دوری کردن از عوامل منفی اجتماعی ذهنی و نفسانی در جامعه، مدارا و پرهیز کردن عوامل مخدوش‌کننده سلامت اجتماعی، و مقابله ریشه‌ای با تولید و تزاید عوامل منفی اجتماعی

کند. (تکوین و تشریع می‌بایست در یک راستا باشد). همچنان که در طبیعت، سردی، گرمی، خشونت و ملاطفت وجود دارد همین وضعیت در طبیعت انسان نیز وجود دارد و نیز این وضعیت در تعامل و مولفه‌های اجتماعی نیز وجود دارد. بنابراین کنار آمدن با مشکلات و توانمند و قدرتمند کردن انسانها بدنبال مشکلات موجود با تدبیر طبیعی اصلاح موانع بویژه برای سلامت بانوان و گروه‌های آسیب پذیر مورد انتظار می‌باشد.

از اصل مدیریت سلامت برای مدیریت آسیب‌ها و بیماری‌ها برای توانمندسازی اجتماعی جامعه نیز باید بهره جست. فلذا سختی‌های تزاید نسل و جوانی جمعیت در حقیقت حکمت‌های مضاعف در جامعه را تشکیل می‌دهند که بایستی برای رشد و ترقی جامعه هم‌افزا شوند. قاعداً تبعات روانی جسمی و اجتماعی پدیده تنهایی به

ها زیاد باشد به خصوص از نوع مشابه ممکن است پاسخ‌های درست پنهان شود. حکمرانان نباید از ناسپاسی مردم شاکی باشند بلکه همواره خدمات توسعه و محرومیت زدایی را سرلوحه کار خود قرار دهند. از ابزار ریاست و سیاست، سعه صدر و تحمل سختی‌ها است.

زیست متعالی شامل برخورد و رفتار ملایم همراه با تاکید بر استفاده از غذاهای بهداشتی، حلال و طیب باشد که این حلال در تمام مقدمات کاشت، داشت و برداشت و توزیع و مصرف وجود داشته باشد.

برخی از مولفه‌های ضد ارزشهای اجتماعی مثل زیاد خوری، کم تحرکی، گزافه‌گویی، اجتناب ورزید. انتقاد ناپذیری باعث می‌شود که توبه و انابه و بازگشت به فطرت اصیل و پاک انسانی را به تأخیر می‌اندازد. رفتارهای متناقض مثل جا به جایی سود و زیان در جامعه، خود یک ضد ارزش اجتماعی محسوب می‌شود مثلاً است در بیماری‌ها و سختی‌ها فرد نا امید می‌شود ولی نادم نشود. در تندرستی دچار سرگرمی‌ها بشود و در آسایش شکرگذار نباشد.

توجه به آثار منفی داشته‌ها و آثار مثبت نداشته‌ها برای ما عبرت آموز از تجربه شخصی و تحمل آنها سالم است.

برخی از عوامل سقوط و هلاک و افزایش آسیب‌های اجتماعی (شاخص سلامت اجتماعی) شود مثل جوانان بد اخلاق و پیرمردان گناهکار و ترویج ناراستی و دورویی در خواص و دانشمندان، عدم تکریم سالمندان و دروغ و فریب در جامعه از برخی مولفه‌های مثبت و تقویت سلامت اجتماعی شامل : توانمندسازی اقشار جامعه، تمرین درست کاری و شرافتی و همدلی کادر سلامت، تمرین همت والا

در سلامت، حکمت‌ها و موعظه‌ها و نامه‌ها در نهج البلاغه برای مدیریت و مقابله در مواجهه با دنیا را به عنوان یک اصل سلامت اجتماعی بپذیریم که شامل عوامل هلاکت و سقوط انسان در جامعه، خطر وابستگی دروغین و کاذب، تاب آوری در بحران و نا امید نشدن، فلسفه سختی‌ها، جایگاه احسان و نیکوکاری چارجویی از غفلت‌ها، احترام، اخلاق و مدارای اجتماعی در جامعه، مسئولیت پذیری، ادای امانت محترم شمردن دانشمندان مسلمان و فوق توجه به پرهیز کردن در عمل، عبرت از سرگذشت شخصی افراد جامعه مدیریت آرزوها و مدیریت نظام مسئولیت فردی، آموزش رسالت مالی در جامعه، آموزش فریب ندادن خویشتن، پیشگیری از سهل گیری بیش از حد به خود، آسیب‌زا بودن را در پی دارد.

یک عامل نجات و ایمن در اسلام، آرامش و معنویت در سایه توکل بر خدا بطور مستمر و مداوم است، شکوفایی ارزش‌های اجتماعی در جامعه با تصمیمها و اندیشه پاک و درک پذیرش احساسات عالی در جامعه برای شکوفایی استعدادها و یا افراد در جامعه است. شکر نعمت‌های خالق یکتا و برطرف کردن امراض دلبستگی‌های ناروا و کاذب از بیماری جامعه در افراد و جوانان جامعه بسیار مهم است.

رفتارهای اجتماعی کارآمد و مدیریت بدگمانی در جامعه با عوامل اثر گذار اجتماعی مثبت مثل گذشت اجتماعی، میانه روی، مدارای اجتماعی، در مقابل مولفه‌های منفی اجتماعی مثل فریب، دروغ، چاپلوسی، تزویر و فریب و خودخواهی، را باید در جامعه شناخت و مدیریت کرد.

اگر در یک موضوع اجتماعی مواجهه

نتیجه‌گیری

استفاده از آموزه های روایی مثل نهج البلاغه هم برای مدیران و هم برای اقشار مختلف و نیز آموزش دانش آموزان در مدارس و نیز توانمند سازی جامعه در دانشگاه ها برای مسئولیت پذیری اجتماعی و تعامل سازنده در راستای تعالی ارزش های اجتماعی جامعه ---- توجه به مولفه های سبک زندگی سالم فردی و اجتماعی و نیز توجه به مولفه های سلامت معنوی در توسعه سلامت اجتماعی و کاهش آسیب های اجتماعی نقش مهم دارد. بخل ننگ اجتماع است. بخل در اجتماع منجر به تنگ دستی و فقر می شود. باید بخشی از آموزش ها برای بخشش و مدارا و گذشت اجتماعی در جامعه باشد.

برای رسانه ها، توجه به کار گروهی و مردمی سازی سلامت مدیران سلامت. پایبندی به عهد و وفای اجتماعی در اقشار مختلف جامعه، آموزش سلامت اجتماعی در مدرسه، آموزش وفاداری دوطرفه و حتی یک طرفه باعث کاهش هزینه های اجتماعی می شود.

توجه به معنویت و موعظه درمانی در مراکز فراجا و غیره برای کاهش آسیب اجتماعی، توجه به تقوای اجتماعی، خودمراقبتی اجتماعی و مردمی سازی و مشارکت؛ یک ظرفیت بالقوه مهم برای حل مشکلات اجتماعی جامعه است.

مأئده، آیه ۶)

شستن متناوب دست‌ها و صورت که بیش از اعضای دیگر در معرض آلودگی هستند، تأثیر بسزایی در حفظ سلامت بدن دارد. خصوصاً آنکه شرط صحت وضو، رفع هرگونه آلودگی است که از رسیدن آب به پوست جلوگیری کند. مسح سر و پا نیز مستلزم نظیف بودن آن دو است و اجازه نمی‌دهد که فرد نمازگزار نسبت به موی سر و ناخنهای دست و پا بی‌تفاوت باشد. شستشوی مداوم پوست موجب می‌گردد تا تعرق و تنفس جلدی به خوبی صورت گیرد و از تجمع میکروبها که موجب بروز بیماری‌های جلدی می‌شوند جلوگیری بعمل آید.

امام رضا علیه السلام در پاسخ یکی از یارانش درباره فلسفه وضو، فرمود: «فرمان وضو برای آن است که عبد، آنگاه که در پیشگاه خداوند به مناجات می‌ایستد، پاک و طاهر بوده و از هرگونه آلودگی و نجاست، نظیف باشد، علاوه برآنکه وضو مایه رفع کسالت و دفع خواب آلودگی است.» (وسائل الشیعه، ج ۱ ص ۳۶۷)

همین آثار و برکات باعث گردیده تا خداوند وضو را شرط ورود در نماز و نیایش قرار داده است: «نماز بدون طهارت، نماز نیست.» (من لایحضره الفقیه، ج ۱، ص ۳۳)

غسل

ادامه آیه وضو، به موضوع غسل پرداخته و می‌فرماید: «برای ورود در نماز اگر جنب بودید، خود را طاهر سازید.» و امام رضا علیه السلام فرمودند: «حکمت غسل جنابت، نظافت بدن از آلودگی‌هایی است که به آن رسیده و همچنین تطهیر تمام بدن است، زیرا جنابت از تمام بدن خارج می‌شود و لذا شستن تمام بدن لازم شده است.» (وسائل الشیعه، ج ۲ ص ۱۷۸)

جایگاه بهداشت بدن در نماز و نیایش با خدا دکتر محمود متوسل آرانی

عضو گروه معارف اسلامی دانشگاه علوم پزشکی تهران

نیایش با پروردگار در پنج نوبت جزئی از برنامه زندگی یک مسلمان است که سبک زندگی سالم را برای او به ارمغان می‌آورد، زیرا نماز دارای مقدماتی است که بدون رعایت آنها این واجب الهی گزارده نمی‌شود و نقش مهمی در بهداشت و سلامت بدن دارند:

وضو

قرآن می‌فرماید: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید، چون به نماز برخاستید، صورت و دستپایتان تا آرنج را بشوید و سر و پایتان تا قوزک را مسح کنید...» (سوره

جالب است که پایان آیه‌ی مربوط به وضو و غسل می‌فرماید: «خداوند نمی‌خواهد شما در رنج و زحمت بیفتید، بلکه می‌خواهد شما را پاکیزه سازد و نعمتش را بر شما تمام کند، باشد که سپاس گذارید.» (تفسیر نمونه، ج ۴ ص ۲۹۳)

علاوه بر جنابت که مانع ورود در نماز بود و شخص می‌بایست پیش از ورود در نماز، بدن خود را تطهیر و غسل نماید، حیض و نفاس که مخصوص زنان در دوره‌های ماهیانه و هنگام زایمان است، مانع ورود آنان به نماز می‌شود، زیرا در این حالت، بدن نمازگزار از پاکی لازم برخوردار نیست و خداوند نماز را از زنان در این حالات برداشته است.

روابط زناشویی در این ایام نیز مشروط به پاکی و طهارت همسر شده است و قرآن بر آن تأکید ورزیده و می‌فرماید: «در ایام حیض از زنان دوری گزینید و با آنان مقاربت نکنید تا پاک شوند، پس چون پاک شدند آن سان که خدا فرمان داده نزد آنها بروید، همانا خداوند اهل توبه را دوست می‌دارد و نیز آنها را که در پی پاک شدن هستند، دوست می‌دارد.» (سوره بقره، آیه ۲۲۲)

در این آیه ۳ بار واژه طهارت به کار رفته که بیانگر توجه اسلام به طهارت ظاهری بدن است، زیرا آمیزش با همسر امری عبادی نیست که تطهیر بدن به خاطر آن لازم باشد، بلکه امری غریزی است که رعایت بهداشت در آن مورد توجه قرار گرفته است.

طهارت بدن

روایات بسیاری در خصوص رعایت نظافت و بهداشت بدن وارد شده که گرچه اختصاص به حالت نماز ندارد، اما یقیناً نمازگزار را شامل می‌شود، بلکه در خصوص نماز از

اهمیت بیشتری برخوردار است. رسول گرامی اسلام می‌فرماید: «به هر وسیله که می‌توانید خود را نظیف کنید، زیرا خداوند، اسلام را بر نظافت بنا کرده است و در قیامت جز افراد نظیف وارد بهشت نمی‌شوند.» (نهج الفصاحه جمله ۱۱۸۲)

و حضرت علی علیه السلام می‌فرماید: «بندگان کثیف و آلوده که موجب آزار هم‌نشینان می‌شوند، مبعوض خداوند هستند.» (وسائل الشیعه، ج ۱ ص ۲۴۶)

از جمله مواردی که در خصوص نماز وارد شده، کراهت نگهداشتن بول و غائط به خاطر حفظ وضو است، که ضررهای جسمی را به دنبال دارد. علاوه بر آنکه موجب عدم تمرکز فکر شده و حضور قلب را از بین می‌برد. در روایتی از رسول خدا نقل شده است که هشت گروه نمازشان قبول نمی‌شود، یکی از آنها کسی است که بول و غائط خود را حبس می‌کند.» (من‌لایحضره الفقیه، ج ۱ ص ۵۹)

نماز و سلامت بدن

از نکات قابل توجه در نماز، حرکات اعضای بدن در حال قیام و رکوع و سجود است که اولاً نمازگزار را از حالت رکود و سکون خارج می‌سازد و ثانیاً نوعی ورزش سبک و نرم است که روزی ۵ بار و در ۱۷ رکعت تکرار می‌شود و فواید بهداشتی زیادی را به دنبال دارد.

البته روشن است که نمازگزار از باب اطاعت فرمان الهی، قیام و رکوع و سجود را به جای می‌آورد ولی آثار جسمی که بر این حالات و حرکات مترتب می‌باشد، قابل انکار نیست، خصوصاً حالت سجده که موجب تسریع در خون‌رسانی به مغز و سلول‌های آن می‌شود.

حرکات نماز برای هر شخص در هر سن

امام باقر علیه السلام فرمودند: برای رفتن به نماز جمعه، موهای شارب و زیر بغل را بچینید و ناخن‌ها را کوتاه کنید، غسل نمایید و بهترین لباس خود را بپوشید و خود را خوشبو نمایید.» (بحار الانوار، ج ۸۶ ص ۳۴۴)

از اموری که به بهداشت و نظافت لباس کمک مؤثری می‌کند، پوشیدن لباسهای به رنگ سفید و روشن است که باعث می‌شود هرگونه کثیفی و آلودگی روی آنها به زودی نمایان شده و شخص را به شستن آن وادار نماید.

طهارت مکان

علاوه بر بدن و لباس، مکان نمازگزار نیز باید از هرگونه آلودگی مبرا باشد. هنگامی که خداوند حضرت ابراهیم را مأمور تجدید بنای خانه کعبه نمود، پس از اتمام کار به پیامبرش چنین فرمان داد: «خانه مرا برای حضور طواف کنندگان و به نماز ایستادگان و راکعان و ساجدان، پاکیزه

و سالی که باشد مناسب است و بدون آنکه فشار بیش از حدی بر او وارد کند، تأثیر خوبی در انقباض و انبساط عضلات و مفاصل دارد. تکرار قیام و قعود، سرعت گردش خون را افزایش داده و در به کار انداختن دستگاه گوارش نقش مؤثری دارد.

طهارت لباس

علاوه بر طهارت بدن، طهارت لباس نمازگزار نیز شرط صحت نماز می‌باشد و طبیعی است که بهداشت لباس، مستلزم بهداشت بدن است و اگر نمازگزار مقید باشد، بدن او نیز از بسیاری بیماری‌ها مصون و محفوظ خواهد ماند.

خداوند خطاب به پیامبرش می‌فرماید: «لباست را تطهیر کن و از پلیدی دوری نما» (سوره مدثر، آیه ۴)

در روایات آمده است: «لباس نظیف، اندوه و غم را برطرف می‌سازد و قبولی نماز مشروط به طهارت و پاکی آن است.» (کافی، ج ۶ ص ۴۴۴)

بدار.» (سوره حج، آیه ۲۶)

در روایات نیز از نمازگزاردن در برخی مکانها نهی شده است که عموماً مکانهای آلوده و غیر نظیف می‌باشد. (بحارالانوار، ج ۸۰ ص ۳۰۵) و از هر کاری که موجب آلوده شدن مسجد شود نهی شده است. (بحارالانوار، ج ۸۱ ص ۲)

نماز و سلامت تغذیه

علاوه بر طهارت ظاهری، درون نمازگزار نیز باید از خوردنی‌ها و نوشیدنی‌های حرام مانند گوشت خوک و مشروبات الکلی پاک باشد. قرآن می‌فرماید: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید، در حال مستی به نماز نزدیک مشوید تا بدانید چه می‌گویید...» (سوره نساء، آیه ۴۳) گرچه در این آیه از نماز در حال مستی به جهت عدم درک مفاهیم آن، نهی شده است، اما روشن است که شرب مشروبات الکلی زیان‌های بسیار دارد که یکی از آنها مست شدن است.

حتی استفاده از غذاهای حلال اگر به صورت پرخوری باشد مورد مذمت قرار گرفته و در روایات از نماز خواندن با معده پر نهی شده است. رسول گرامی اسلام می‌فرماید: «دل‌های خود را با پرخوری نمیرانید که قلب به واسطه پرخوردن می‌میرد همان‌گونه که کشتزار اگر آب بسیار ببیند از بین می‌رود.» (شرح نهج‌البلاغه، ج ۱۹ ص ۱۸۷)

حضرت عیسی علیه‌السلام نیز خطاب به قومش چنین سفارش نموده است: «ای بنی‌اسرائیل! زیاد نخورید که هر کس زیاد خورد خوابش فزون شد و آن که خوابش فزون شد نمازش اندک شد و آن که نمازش اندک شد، از غافلان محسوب شد.» (مجموعه ورام ج ۱، ص ۴۷)

بهداشت دهان و دندان

نماز مشتمل بر اذکار و افعال است و دهان، طریق بیان اذکار نماز است، لذا روایات در مورد بهداشت دهان و دندان سفارش بسیار نموده است. امام باقر علیه‌السلام می‌فرماید: «برای هرچیز راهی برای پاکی است و پاکی دهان با مسواک است.» (وسائل الشیعه ج ۲ ص ۱۰)

رسول گرامی اسلام به حضرت علی علیه‌السلام چنین سفارش نمود: «بر تو باد مسواک زدن، برای هر نماز.» (کافی، ج ۶ ص ۴۹۶)

و در کلامی دیگر، امت اسلامی را به مسواک پیش از نماز سفارش نموده و چنین فرمودند: «اگر اقامت به مشقت نمی‌افتادند، آنان را به مسواک هنگام وضو برای هر نماز ملزم می‌کردم.» (من لا یحضره الفقیه، ج ۱ ص ۵۵)

نماز شب و سلامتی جسم

علاوه بر نمازهای واجب، نمازهای مستحبی بسیاری وجود دارد که در میان آنها، نافله شب که یازده رکعت می‌باشد مورد تاکید ویژه‌ای قرار گرفته است. نماز شب آثار روحی و معنوی بسیاری دارد، اما در روایات، به جنبه جسمی آن نیز توجه شده است. حضرت علی علیه السلام می‌فرماید: «شب زنده‌داری مایه سلامت بدن است.» (وسائل الشیعه، ج ۸ ص ۱۵۰)

و امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «نماز شب، چهره را نورانی، خلق و خو را نیکو، انسان را خوش‌بو، رزق را گسترده، دین را ادا می‌سازد، غم را زدوده و دیده را جلا می‌بخشد. بر شما باد به نماز شب که سنت پیامبر شماست و عامل دفع بیماری از ابدان شما می‌گردد.» (بحارالانوار، ج ۵۹ ص ۲۶۸)

سلامت اجتماعی Social Wellness
سلامت عاطفی Emotional Wellness
توضیح ابعاد سلامت جسمانی

سلامت جسمانی شامل انواع رفتارهای سالم از جمله موارد زیر است: ورزش کافی، خواب کافی، تغذیه مناسب، پرهیز از مواد مخدر، پرهیز از مصرف الکل، یادگیری و شناسایی علائم بیماری، انجام معاینات پزشکی منظم، محافظت از خود در برابر صدمات و...

روانی

سلامت روانی شامل این موارد است: اعتماد به نفس، توانایی برقراری ارتباط با دیگران، توانایی تصمیم‌گیری، داشتن توانایی حل مشکلات زندگی، توانایی در حفظ کردن آرامش خود و...

عاطفی

سلامت عاطفی شامل مدیریت کردن احساسات و واکنش‌ها، توانایی رویارویی با استرس و چالش‌های زندگی می‌شود.

معنوی

سلامت معنوی شامل داشتن مجموعه‌ای از باورها، اصول یا ارزش‌هایی است که به جهت دادن و هدفمند بودن زندگی کمک می‌کند. افرادی که سلامت معنوی دارند علاوه بر این که در باورهای معنوی خود راسخ هستند، می‌دانند که ممکن است باورهای بقیه با آن‌ها هم‌سو و هم‌راستا نباشد و در هر صورت به عقاید و باورهای بقیه باید احترام گذاشت. باورها و عقاید هر کسی بعد معنوی و هویت آن فرد را تشکیل می‌دهند. این نوع از سلامت شامل موارد زیر می‌شود: سطح بالایی از ایمان، سطح بالایی از امید، تعهد به باورهای فردی و...

اجتماعی

فردی که دارای سلامت اجتماعی است،

هوش مصنوعی، سلامت و آموزه‌های اسلامی

حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمد علی قاسمی

عضو هیئت علمی موسسه موضوع‌شناسی احکام فقهی

تعریف سلامت

تندرستی یا سلامتی عبارت است از تأمین رفاه کامل جسمانی و روانی و اجتماعی انسان. بنابر تعریف سازمان بهداشت جهانی، تندرستی تنها فقدان بیماری یا نواقص دیگر در بدن نیست بلکه نداشتن هیچ‌گونه مشکل روانی، اجتماعی، اقتصادی و سلامت جسمانی برای هر فرد جامعه است. باید بگوییم که واژه‌ی سلامتی، بسته به شرایط و افراد مختلف، دارای معانی متفاوتی است. همچنین واژه‌های سلامتی یا سالم در متون غیرپزشکی هم به کار می‌رود.

ابعاد هشتگانه سلامت

- سلامت جسمانی Social Wellness
- سلامت معنوی Spiritual Wellness
- سلامت فکری Intellectual Wellness
- سلامت محیطی Enviromental Wellness
- سلامت مالی Financial Wellness
- سلامت شغلی Occupational Wellness

مذهب، جنسیت، نژادها و قومیت‌ها.

شغلی

محیط کار یکی از مهم‌ترین مکان‌هایی است که هر فردی بیشترین زمان خود را در آن جا سپری می‌کند؛ بنابراین بسیار مهم است که این محیط از همه لحاظ سالم باشد. ابعاد سلامت شغلی عبارت است از این‌که محیط کاری باید با اهداف شخصی، اعتقاد، سبک زندگی و باورهای شما همخوانی داشته باشد پس شامل این موارد است: برقراری تعادل بین الزامات کاری و زمان شخصی، ایجاد روابط درست و سالم با همکاران، توانایی بررسی گزینه‌های مختلف شغلی مرتبط و...

تأثیر هوش مصنوعی در ابعاد مختلف سلامت با تأکید بر سلامت جسمانی

هوش مصنوعی (AI) به عنوان یکی از سریع‌ترین و پرنگ‌ترین تحولات فناوری در دهه‌های اخیر، تأثیرات چشمگیری بر صنایع مختلف گذاشته است. یکی از

روابط سالمی را بر اساس وابستگی متقابل، اعتماد و احترام ایجاد می‌کند. سلامت اجتماعی شامل احترام به دیگران و همچنین احترام به خودمان است. این به معنای یادگیری موارد زیر است: یادگیری مهارت‌های ارتباطی خوب، ایجاد صمیمیت با دیگران، داشتن گروه‌های دوستی سالم، به اشتراک گذاشتن استعدادها و مهارت‌های خود، به اشتراک گذاشتن افکار، احساسات و ایده‌های خود و...

فرهنگی

مردم در این بعد، باید از پیشینه فرهنگی خود و نیز تنوع موجود در سایر فرهنگ‌ها آگاه باشند. سلامتی فرهنگی مستلزم یک سری از موارد است که در زیر به آن‌ها اشاره می‌کنیم: درک، آگاهی، احترام ذاتی به جنبه‌های مختلف تنوع فرهنگی و... فردی که از نظر ابعاد سلامت فرهنگی سلامت است، موارد زیر را می‌پذیرد:

مصنوعی در صنعت سلامت، بهبود دقت و سرعت در تشخیص بیماری‌ها است. مدل‌های یادگیری ماشین و شبکه‌های عصبی به پزشکان کمک می‌کنند تا بیماری‌ها را در مراحل اولیه شناسایی کرده و درمان مؤثری را آغاز کنند. به عنوان مثال، در زمینه تشخیص سرطان، الگوریتم‌های هوش مصنوعی قادرند تصاویری از اسکن‌های پزشکی (مانند MRI، CT، اسکن و ماموگرافی) را تحلیل کرده و علائم ابتدایی بیماری را شناسایی کنند که ممکن است توسط چشم انسانی نادیده گرفته شود.

تشخیص سرطان

در زمینه سرطان، هوش مصنوعی به ویژه در تشخیص سرطان‌های پوست، ریه، پستان و روده بزرگ بسیار مؤثر بوده است. با استفاده از داده‌های پزشکی و تصاویر دیجیتال، سیستم‌های هوش مصنوعی می‌توانند الگوهای پیچیده‌ای را شبیه‌سازی کرده و احتمال بروز بیماری را پیش‌بینی کنند.

تشخیص بیماری‌های قلبی

در تشخیص بیماری‌های قلبی و عروقی نیز هوش مصنوعی نقشی اساسی ایفا می‌کند. الگوریتم‌های یادگیری عمیق می‌توانند داده‌های ECG (نوار قلب)، تصاویر اولتراسوند و سایر اطلاعات بالینی را برای شناسایی ناهنجاری‌ها تحلیل کنند. این تکنولوژی‌ها کمک می‌کنند تا پزشکان زودتر از گذشته مشکلات قلبی را شناسایی کرده و درمان‌های فوری را اعمال کنند.

پیش‌بینی بیماری‌ها و مدیریت پیشگیرانه

یکی دیگر از کاربردهای مهم هوش مصنوعی، پیش‌بینی بیماری‌ها قبل از بروز

حوزه‌هایی که از این فناوری بهره‌برداری کرده است، صنعت سلامت است. از تشخیص بیماری‌ها تا بهبود فرآیندهای درمانی، هوش مصنوعی در حال تغییر چهره سیستم‌های بهداشتی و درمانی است. در این مقاله، تأثیرات هوش مصنوعی بر صنعت سلامت، فرصت‌ها و چالش‌های آن بررسی می‌شود. این تحولات می‌توانند به بهبود کیفیت خدمات پزشکی، کاهش هزینه‌ها، و تسهیل دسترسی به درمان کمک کنند. این مقاله توسط کارشناسان مجموعه لیخن سافت نوشته شده است. به طور خلاصه می‌توان گفت کاربردهای کنونی هوش مصنوعی در پزشکی در زمینه‌های مختلف قابل بیان است مانند:

۱) قلبی-عروقی

- تشخیص فیبریلاسیون دهلیزی
- پیش‌بینی ریسک بیماری‌های قلبی -

عروقی

۲) تست‌های عملکرد ریوی

۳) کنترل تست‌های قند خون

۴) پیش‌بینی کاهش GFR و بیماری‌های کلیوی

۵) تصویربرداری تشخیصی در مشکلات گوارشی

۶) نورولوژی (مغز و اعصاب)

- تشخیص صرع و مانیتور تشنج

- ارزیابی راه رفتن، وضعیت بدن و لرزش

۷) تشخیص سرطان در هیستوپاتولوژی

۸) تصویربرداری پزشکی و اعتبار سنجی فناوری‌های مبتنی بر هوش مصنوعی

توضیح برخی موارد به تفصیل ذکر می‌شود:

هوش مصنوعی در تشخیص و

پیش‌بینی بیماری‌ها

یکی از مهم‌ترین کاربردهای هوش

علائم آن است. با تحلیل داده‌های پزشکی گذشته، سبک زندگی و اطلاعات ژنتیکی، سیستم‌های AI می‌توانند خطر ابتلا به بیماری‌های مزمن مانند دیابت، فشار خون بالا و بیماری‌های قلبی را پیش‌بینی کنند. این پیش‌بینی‌ها می‌تواند به برنامه‌ریزی اقدامات پیشگیرانه و مدیریت بهتر سلامت کمک کند.

هوش مصنوعی در درمان و مراقبت شخصی

هوش مصنوعی می‌تواند فرآیند درمان و مراقبت از بیماران را نیز بهبود بخشد. الگوریتم‌های پیشرفته AI قادرند داروهای مناسب برای درمان بیماری‌های خاص را شبیه‌سازی کرده و پیشنهاد دهند. همچنین، سیستم‌های هوشمند می‌توانند مراقبت‌های شخصی‌سازی شده‌ای برای هر بیمار طراحی کنند که متناسب با وضعیت پزشکی و نیازهای خاص او باشد.

دارودرمانی شخصی‌شده

یکی از چالش‌های مهم در درمان بیماری‌ها انتخاب داروهای مناسب برای هر بیمار است. هوش مصنوعی با تحلیل داده‌های ژنتیکی، وضعیت بالینی و پاسخ‌های بیمار به درمان‌های قبلی، می‌تواند داروهای را که احتمال موفقیت بالاتری دارند، پیشنهاد کند. این رویکرد شخصی‌شده به کاهش عوارض جانبی داروها و افزایش اثربخشی درمان‌ها کمک می‌کند.

توسعه دارو و درمان‌های نوین

هوش مصنوعی همچنین در فرآیند تحقیق و توسعه داروها نقش مهمی دارد. با شبیه‌سازی رفتارهای مولکولی و تحلیل داده‌های بیولوژیکی، AI می‌تواند فرآیند کشف داروهای جدید را تسریع کند. به عنوان مثال، در دوران پاندمی COVID-۱۹، هوش مصنوعی به محققان

کمک کرد تا ترکیبات دارویی مؤثر را برای درمان بیماری شبیه‌سازی و شناسایی کنند.

رباتیک و جراحی‌های هوشمند

در زمینه جراحی، ربات‌های هوشمند می‌توانند به جراحان کمک کنند تا عمل‌های پیچیده را با دقت و سرعت بیشتری انجام دهند. این ربات‌ها با استفاده از داده‌های تصویری و الگوریتم‌های پیشرفته می‌توانند جراحی‌های دقیق و کم‌تهاجمی انجام دهند که به کاهش زمان بهبودی بیماران و کاهش خطرات جراحی کمک می‌کند.

هوش مصنوعی در مدیریت داده‌ها و سیستم‌های سلامت

یکی از بزرگترین چالش‌ها در صنعت سلامت، مدیریت حجم عظیم داده‌های پزشکی است. هوش مصنوعی به کمک سیستم‌های مدیریت داده، می‌تواند این داده‌ها را به شکلی مؤثر و کارآمد تحلیل کرده و به پزشکان و کارکنان بیمارستان‌ها کمک کند تا تصمیمات بهتری بگیرند. سیستم‌های هوش تجاری (BI) در مراقبت‌های بهداشتی

هوش مصنوعی می‌تواند به شکل‌دهی سیستم‌های هوش تجاری (BI) کمک کند که داده‌های بالینی و اقتصادی را برای تحلیل‌های دقیق و پیش‌بینی‌های آینده به کار می‌برد. این سیستم‌ها به بیمارستان‌ها و کلینیک‌ها کمک می‌کنند تا منابع خود را بهینه‌سازی کرده و در مدیریت هزینه‌ها و تأمین خدمات بهینه‌تر عمل کنند.

رصد سلامت از راه دور

یکی از کاربردهای جالب دیگر هوش مصنوعی، رصد سلامت بیماران از راه دور است. با استفاده از دستگاه‌های پوشیدنی

مبتنی بر هوش مصنوعی می‌توانند به بهبود تشخیص و مدیریت دارو کمک کنند.

۳- کاهش هزینه‌های مراقبت
راه‌های بالقوه زیادی وجود دارد که هوش مصنوعی می‌تواند هزینه‌ها را در سراسر صنعت مراقبت‌های بهداشتی کاهش دهد. برخی از امیدوارکننده‌ترین فرصت‌ها عبارتند از: کاهش خطاهای دارویی، کمک‌های بهداشتی مجازی و حمایت از جریان کار اداری و بالینی کارآمدتر.

۴- افزایش تعامل پزشک و بیمار
بسیاری از بیماران خارج از ساعات کاری معمولی به سؤالاتی فکر می‌کنند. هوش مصنوعی می‌تواند به ارائه

و حسگرها، هوش مصنوعی می‌تواند به صورت مستمر وضعیت سلامت بیماران را تحت نظر بگیرد و در صورت نیاز، به پزشکان هشدار دهد. این ویژگی برای بیمارانی که نیاز به مراقبت مداوم دارند، به ویژه بیماران مبتلا به بیماری‌های مزمن، بسیار مفید است.

مزایای هوش مصنوعی در پزشکی

۱- مراقبت آگاهانه از بیمار
ادغام هوش مصنوعی پزشکی در گردش کار پزشکان می‌تواند زمینه ارزشمندی را در حالی که ارائه‌دهندگان در حال تصمیم‌گیری در مورد مراقبت هستند فراهم کند. یک الگوریتم یادگیری ماشینی آموزش‌دیده می‌تواند با ارائه نتایج جستجوی ارزشمند به پزشکان با بینش‌های مبتنی بر شواهد در مورد درمان‌ها و روش‌ها در حالی که بیمار هنوز در اتاق با آنها است، به کاهش زمان تحقیق کمک کند.

۲- کاهش خطا
شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد هوش مصنوعی می‌تواند به بهبود ایمنی بیمار کمک کند. یک بررسی سیستمیک اخیر از ۵۳ مطالعه بررسی شده که تأثیر هوش مصنوعی بر ایمنی بیمار را بررسی می‌کرد، نشان داد که ابزارهای پشتیبانی تصمیم‌گیری

پشتیبانی شبانه‌روزی از طریق ربات‌های چت کمک کند که می‌توانند به سؤالات اساسی پاسخ دهند و در مواقعی که دفتر پزشک آنها باز نیست، منابعی را در اختیار بیماران قرار دهد. هوش مصنوعی همچنین می‌تواند به‌طور بالقوه برای تریاژ (الویت بندی بالینی) سؤالات و پرچم‌گذاری اطلاعات برای بررسی بیشتر مورد استفاده قرار گیرد، که می‌تواند به ارائه‌دهندگان سلامت در مورد تغییرات سلامتی که نیاز به توجه بیشتری دارند هشدار دهد.

۵- ارائه ارتباط متنی

یکی از مزیت‌های اصلی یادگیری عمیق این است که الگوریتم‌های هوش مصنوعی می‌توانند از زمینه قبلی بیمار برای تمایز بین انواع مختلف اطلاعات استفاده کنند. برای مثال، اگر یک یادداشت بالینی شامل فهرستی از داروهای فعلی بیمار به همراه داروی جدیدی باشد که پزشک آن‌ها توصیه می‌کند، یک الگوریتم هوش مصنوعی آموزش‌دیده می‌تواند از پردازش زبان طبیعی برای شناسایی داروهایی که در تاریخچه پزشکی بیمار تعلق دارند استفاده کند.

چالش‌ها و نگرانی‌ها در پیاده‌سازی هوش مصنوعی در صنعت سلامت

با وجود مزایای بسیاری که هوش مصنوعی به همراه دارد، استفاده از آن در صنعت سلامت با چالش‌ها و نگرانی‌هایی نیز روبه‌رو است.

مسائل حریم خصوصی و امنیت داده‌ها

یکی از بزرگترین نگرانی‌ها در استفاده از هوش مصنوعی در حوزه سلامت، حفظ حریم خصوصی و امنیت داده‌های پزشکی است. داده‌های سلامت افراد بسیار حساس هستند و در صورت بروز هرگونه نقص

امنیتی، می‌توانند خطرات جدی برای بیماران ایجاد کنند. بنابراین، لازم است که استانداردهای سختگیرانه‌ای برای محافظت از این داده‌ها وجود داشته باشد.

دقت و اعتماد به الگوریتم‌ها

هوش مصنوعی و الگوریتم‌های آن به‌طور فزاینده‌ای در تصمیم‌گیری‌های پزشکی وارد شده‌اند. اما هنوز هم نگرانی‌هایی در مورد دقت و قابلیت اعتماد به این الگوریتم‌ها وجود دارد. برای مثال، الگوریتم‌ها ممکن است در تشخیص برخی بیماری‌ها به درستی عمل نکنند یا تحت تأثیر داده‌های ناقص یا نادرست قرار گیرند. بنابراین، هنوز نمی‌توان به‌طور کامل بر روی این سیستم‌ها تکیه کرد و نیاز به نظارت انسانی و صحت‌سنجی نتایج است.

هزینه‌های راه‌اندازی و پیاده‌سازی

راه‌اندازی و پیاده‌سازی فناوری‌های هوش مصنوعی در سیستم‌های سلامت می‌تواند هزینه‌های بالایی داشته باشد. از خرید تجهیزات پیشرفته گرفته تا آموزش کادر درمان و پشتیبانی از سیستم‌ها، همه این‌ها هزینه‌هایی را دربر دارند که ممکن است برای برخی از مراکز درمانی و بیمارستان‌ها دشوار باشد.

تجزیه و تحلیل مقرون به صرفه داده‌ها

پزشکان هرروز حجم بالایی از داده‌ها را درباره بیماران و بیماری‌های مختلف را در پایگاه‌های داده بارگذاری می‌کنند. با استفاده از کلان‌داده‌های پزشکی و الگوریتم‌های به‌صرفه در تحلیل آن‌ها، پزشکان می‌توانند الگوهای بیماری‌های قدیمی و انواع جدید را کشف کنند که هرگز بدون دخالت هوش مصنوعی در حوزه سلامت ممکن نبود.

کلینیک مایو (Mayo) در کشور آمریکا، با

سلامت

با توجه به روند رو به رشد فناوری‌های هوش مصنوعی و پتانسیل‌های عظیم آن، آینده این فناوری در صنعت سلامت روشن به نظر می‌رسد. در آینده، می‌توان انتظار داشت که: پیشرفت‌های بیشتر در درمان‌های شخصی‌شده، که به کمک تجزیه و تحلیل داده‌های ژنتیکی و سوابق پزشکی، درمان‌های دقیق‌تر و مؤثرتری برای هر فرد ایجاد خواهد شد.

هوش مصنوعی بیشتر در پزشکی از راه دور، که به ویژه در مناطق دورافتاده و کشورهای در حال توسعه اهمیت دارد، زیرا دسترسی به پزشکان و متخصصان محدود است.

افزایش همکاری انسان و ماشین، جایی که پزشکان و متخصصان به عنوان «مدیران» هوش مصنوعی عمل کرده و از قدرت آن برای تصمیم‌گیری بهتر استفاده می‌کنند.

استفاده از هوش مصنوعی در حوزه سلامت و پردازش ابری توانسته است در عرض یک سال، ۸ نمونه از یک تومور بسیار نادر را کشف کند. با استفاده از این الگوریتم‌ها، به سطحی از توانمندی تشخیص رسیده‌اند و انواعی از شیوه‌های درمانی را تجویز می‌کنند که در کمتر جایی از دنیا ممکن است.

حتی با وجود اینترنت پرسرعت و دسترسی به مقالات روز، پزشکان امکان آگاهی از همه انواع بیماری‌های جدید، روش‌های درمانی و داروهای جدید را ندارند. با این حال، با استفاده از ترکیب ذخیره ابری، پردازش ابری و الگوریتم‌های یادگیری ماشین، داده‌ها به صورت خودکار از نقاط مختلف دنیا جمع، پردازش و برای استفاده در قالب اپلیکیشن‌های پزشکی عرضه می‌شوند.

آینده هوش مصنوعی در صنعت

هوش مصنوعی در سلامت: چالش‌های اخلاقی و آموزه‌های اسلامی

دکتر محمدرضا مومن زاده

مدیر گروه هوش مصنوعی دانشگاه علوم پزشکی

هوشمند

دکتر بابک ثابت

گروه جراحی عمومی دانشکده پزشکی دانشگاه علوم

پزشکی شهید بهشتی

دکتر حسن بختیاری

گروه اطفال دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی

زنجان

چکیده

هوش مصنوعی (AI) به عنوان یکی از پیشرفته‌ترین فناوری‌های عصر حاضر، تحولات شگرفی در حوزه سلامت ایجاد کرده است. از تشخیص بیماری‌ها تا توسعه داروها و جراحی‌های رباتیک، هوش مصنوعی توانسته است دقت، سرعت و کیفیت خدمات پزشکی را به طور چشمگیری بهبود بخشد. با این حال، استفاده از این فناوری با چالش‌های اخلاقی و دینی همراه است که نیازمند بررسی دقیق است. این مقاله به بررسی نقش هوش مصنوعی در سلامت از منظر آموزه‌های اسلامی می‌پردازد و چالش‌های اخلاقی مرتبط با آن را تحلیل می‌کند. همچنین، راهکارهایی برای استفاده مسئولانه و اخلاقی از این فناوری ارائه می‌شود.

واژگان کلیدی: هوش مصنوعی، سلامت، اخلاق، آموزه‌های اسلامی، چالش‌های اخلاقی.

مقدمه

هوش مصنوعی به سرعت در حال تغییر دادن چهره صنایع مختلف، از جمله حوزه سلامت است. این فناوری با استفاده از الگوریتم‌های پیچیده و داده‌های بزرگ، توانسته است در تشخیص بیماری‌ها، پیش‌بینی شیوع بیماری‌ها، توسعه داروها و حتی مراقبت از بیماران نقش کلیدی ایفا کند. با این حال، استفاده از هوش مصنوعی در سلامت با چالش‌های اخلاقی، اجتماعی و دینی همراه است. از جمله این چالش‌ها می‌توان به مسائل مربوط به حریم خصوصی، مسئولیت‌پذیری و عدالت در دسترسی اشاره کرد.

از منظر اسلامی، سلامت و حفظ جان انسان‌ها از اهمیت بالایی برخوردار است. آموزه‌های اسلامی بر استفاده از علم و فناوری برای بهبود زندگی انسان‌ها تأکید دارند، اما در عین حال، رعایت اصول اخلاقی و دینی را نیز ضروری می‌دانند. این مقاله به بررسی نقش هوش مصنوعی در سلامت از منظر آموزه‌های اسلامی می‌پردازد و راهکارهایی برای استفاده اخلاقی و مسئولانه از این فناوری ارائه می‌دهد.

• هوش مصنوعی در سلامت: مزایا و کاربردها

هوش مصنوعی در حوزه سلامت کاربردهای گسترده‌ای دارد که برخی از مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از:

- تشخیص بیماری‌ها: الگوریتم‌های هوش مصنوعی می‌توانند با تحلیل داده‌های پزشکی، بیماری‌هایی مانند سرطان، دیابت و بیماری‌های قلبی را در مراحل اولیه تشخیص دهند. این امر باعث افزایش دقت تشخیص و کاهش خطاهای پزشکی می‌شود.
- پیش‌بینی شیوع بیماری‌ها: هوش مصنوعی می‌تواند با تحلیل داده‌های اپیدمیولوژیک، شیوع بیماری‌های عفونی مانند کووید-۱۹ را پیش‌بینی کند و به دولت‌ها و سازمان‌های

را کاهش دهد. با این حال، استفاده از این فناوری با چالش‌های اخلاقی و دینی همراه است که نیازمند توجه ویژه است.

• آموزه‌های اسلامی و سلامت

در اسلام، سلامت و حفظ جان انسان‌ها از اهمیت بالایی برخوردار است. قرآن کریم در آیه‌ای می‌فرماید: "وَلَا تَلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ" (بقره: ۱۹۵) که به معنای آن است که خود را به دست خود به هلاکت نیندازید. این آیه نشان‌دهنده اهمیت حفظ سلامت و استفاده از ابزارهایی است که به بهبود زندگی انسان‌ها کمک می‌کنند.

همچنین، در احادیث متعدد از پیامبر اکرم (ص) و ائمه معصومین (ع) بر اهمیت علم‌آموزی و استفاده از دانش برای بهبود زندگی انسان‌ها تأکید شده است. به عنوان مثال، پیامبر اکرم (ص) می‌فرمایند: "طلب العلم فريضة على كل مسلم" (طلب علم بر هر مسلمانی واجب

بهداشتی در برنامه‌ریزی و کنترل بیماری‌ها کمک کند.

۳. توسعه داروها: هوش مصنوعی می‌تواند فرآیند توسعه داروها را تسریع کند و با شناسایی ترکیبات جدید، به درمان بیماری‌های صعب‌العلاج کمک کند.

۴. رباتیک: ربات‌های جراحی که با هوش مصنوعی کنترل می‌شوند، می‌توانند با دقت بالا و حداقل تهاجم، عمل‌های جراحی پیچیده را انجام دهند.

۵. مراقبت از بیماران: سیستم‌های هوش مصنوعی می‌توانند به طور مداوم وضعیت بیماران را رصد کنند و در صورت نیاز، هشدارهای لازم را به پزشکان و پرستاران ارسال کنند.

این کاربردها نشان می‌دهند که هوش مصنوعی می‌تواند به طور قابل توجهی کیفیت خدمات پزشکی را بهبود بخشد و هزینه‌های درمان

توجه دادن رهبر انقلاب به تأثیر هوش مصنوعی در اداره‌ی آینده‌ی دنیا

در هوش مصنوعی باید بین ده کشور اول قرار بگیریم

پیشنهاد میکنم یکی از مسائلی که مورد تکیه و توجه و تعمیق واقع میشود، مسئله‌ی هوش مصنوعی باشد که در اداره‌ی آینده‌ی دنیا نقش خواهد داشت؛ باید کاری کنیم که ما در دنیا حداقل در بین ده کشور اول در مورد هوش مصنوعی قرار بگیریم.

است). این حدیث نشان می‌دهد که اسلام نه تنها استفاده از علم و فناوری را تأیید می‌کند، بلکه آن را به عنوان یک وظیفه دینی می‌داند. هوش مصنوعی نیز به عنوان یکی از دستاوردهای علمی بشر، می‌تواند در خدمت اهداف اسلامی قرار گیرد. با این حال، استفاده از این فناوری باید در چارچوب اخلاقی و دینی صورت گیرد تا از آسیب‌های احتمالی جلوگیری شود.

• چالش‌های اخلاقی و دینی هوش مصنوعی در سلامت

استفاده از هوش مصنوعی در سلامت با چالش‌های اخلاقی و دینی متعددی همراه است که برخی از مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از:

۱. حریم خصوصی: حفظ حریم خصوصی در اسلام به عنوان یک اصل بنیادی شناخته می‌شود. آموزه‌های اسلامی بر این نکته تأکید دارند که هر فرد حق دارد از اطلاعات شخصی خود محافظت کند و هیچ‌کس نمی‌تواند بدون اجازه او به این اطلاعات دسترسی پیدا کند. قرآن کریم و احادیث پیامبر اکرم (ص) بر حرمت آبروی مؤمن، نهی از تجسس و افشای اسرار تأکید دارند. هوش مصنوعی برای عملکرد بهتر نیاز به داده‌های شخصی افراد دارد. این موضوع می‌تواند با حریم خصوصی افراد در تعارض باشد. جمع‌آوری و تحلیل داده‌های پزشکی برای تشخیص بیماری‌ها و ارائه درمان‌های مناسب ضروری است، اما باید اطمینان حاصل شود که این فرآیند با رعایت اصول اخلاقی انجام می‌شود.

از طرف دیگر در اسلام، هرگونه استفاده از داده‌های شخصی باید با رضایت فرد باشد. این بدان معناست که قبل از جمع‌آوری یا استفاده از داده‌های پزشکی، باید از بیماران اجازه گرفته شود. عدم رعایت این اصل می‌تواند منجر به نقض حریم خصوصی و کاهش اعتماد

عمومی به سیستم‌های درمانی شود.

۲. مسئولیت‌پذیری: اسلام به وضوح بر اهمیت مسئولیت‌پذیری تأکید دارد. هر فرد باید نسبت به اعمال خود پاسخگو باشد. خداوند در قرآن می‌فرماید: "وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى" (سوره نجم، آیه ۳۹) که به معنای آن است که هر فرد تنها مسئول تلاش‌ها و اعمال خود است. همچنین، در آیه‌ای دیگر آمده است: "لَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى" (سوره فاطر، آیه ۱۸) که بیانگر این است که هیچ‌کس بار دیگری را به دوش نمی‌گیرد. با توجه به پیشرفت فناوری و ظهور هوش مصنوعی، سؤالاتی درباره مسئولیت در مواردی که خطاهایی توسط این سیستم‌ها رخ می‌دهد، مطرح می‌شود. آیا مسئولیت بر عهده سازنده، برنامه‌نویس یا پزشک است؟ سازندگان و برنامه‌نویسان الگوریتم‌های هوش مصنوعی باید نسبت به طراحی و پیاده‌سازی سیستم‌های خود مسئول باشند. آن‌ها باید اطمینان حاصل کنند که الگوریتم‌ها به گونه‌ای طراحی شده‌اند که از سوگیری‌ها و خطاهای احتمالی جلوگیری شود. اگر یک سیستم هوش مصنوعی به دلیل نقص طراحی یا عدم دقت داده‌ها منجر به آسیب یا خطا شود، سازنده و برنامه‌نویس باید پاسخگو باشند. علاوه بر این پزشکان نیز در استفاده از فناوری‌های نوین مسئولیت دارند. آن‌ها باید توانایی تحلیل نتایج ارائه شده توسط سیستم‌های هوش مصنوعی را داشته باشند و تصمیمات نهایی را بر اساس دانش و تجربه خود اتخاذ کنند. اگر پزشک تنها به داده‌های ارائه شده توسط الگوریتم‌ها تکیه کند و از تحلیل شخصی خود غافل شود، ممکن است نتایج نادرستی بگیرد که منجر به آسیب بیمار شود.

۳. عدالت در دسترسی: اسلام به عنوان یک دین جامع و جهانی، همواره بر اصل عدالت تأکید داشته است. این اصل نه تنها در زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی بلکه در تمامی ابعاد

باشند. استفاده بیش از حد از هوش مصنوعی ممکن است منجر به وابستگی به فناوری شود و توانایی‌های تحلیلی و تصمیم‌گیری انسانی را تحت تأثیر قرار دهد. اگر پزشکان به جای استفاده از دانش و تجربه خود به الگوریتم‌ها تکیه کنند، ممکن است کیفیت مراقبت کاهش یابد.

• نتیجه‌گیری

هوش مصنوعی به عنوان یک فناوری پیشرفته، پتانسیل بالایی برای بهبود سلامت و کیفیت زندگی انسان‌ها دارد. اما استفاده از آن باید در چارچوب اخلاقی و دینی صورت گیرد تا از آسیب‌های احتمالی جلوگیری شود. با توجه به آموزه‌های اسلامی، می‌توانیم از این فناوری به گونه‌ای استفاده کنیم که نه تنها به بهبود سلامت کمک کند، بلکه عدالت، اخلاق و حریم خصوصی افراد نیز حفظ شود. امید است که این مقاله بتواند گامی مؤثر در جهت استفاده مسئولانه و اخلاقی از هوش مصنوعی در حوزه سلامت بردارد.

در مجموع برای استفاده اخلاقی و دینی از هوش مصنوعی در سلامت، پیشنهادات زیر مطرح می‌شود:

۱. تدوین قوانین و مقررات: باید قوانینی تدوین شود که استفاده از هوش مصنوعی را در چارچوب اخلاقی و دینی قرار دهد.
۲. آموزش و آگاهی‌بخشی: پزشکان، برنامه‌نویسان و عموم مردم باید درباره مزایا و چالش‌های هوش مصنوعی آموزش ببینند.
۳. همکاری بین‌المللی: کشورهای اسلامی می‌توانند با همکاری یکدیگر، استانداردهای اخلاقی و دینی را برای استفاده از هوش مصنوعی در سلامت تعیین کنند.
۴. تأکید بر عدالت: باید اطمینان حاصل شود که همه افراد، به ویژه فقرا و محرومان، به فناوری‌های هوش مصنوعی دسترسی داشته باشند.

زندگی انسان‌ها، از جمله علم و فناوری، باید رعایت شود. قرآن کریم و احادیث پیامبر اسلام و ائمه معصومین به وضوح بر اهمیت عدالت در رفتارهای فردی و اجتماعی تأکید می‌کنند. با پیشرفت فناوری، به ویژه در زمینه هوش مصنوعی (AI)، این سؤال مطرح می‌شود که چگونه می‌توان از این فناوری‌ها به گونه‌ای استفاده کرد که عدالت اجتماعی را تضمین کند. هوش مصنوعی می‌تواند در حوزه بهداشت و درمان، نقش مؤثری ایفا کند، اما اگر به درستی طراحی و پیاده‌سازی نشود، می‌تواند منجر به تبعیض و نابرابری شود.

علاوه بر این الگوریتم‌های هوش مصنوعی باید طوری طراحی شوند که از سوگیری‌های موجود در داده‌ها جلوگیری کنند. سوگیری ممکن است ناشی از داده‌های پزشکی باشد که به دلیل نابرابری‌های اجتماعی یا اقتصادی جمع‌آوری شده‌اند. برای مثال، اگر داده‌های آموزشی یا پزشکی عمدتاً از گروه خاصی جمع‌آوری شده باشد، الگوریتم‌ها ممکن است نتایج نادرستی برای گروه‌های دیگر ارائه دهند.

از اصول کلیدی دیگر شفافیت در طراحی الگوریتم‌هاست. کاربران باید بتوانند بفهمند که چگونه تصمیمات گرفته می‌شود و چه داده‌هایی برای آموزش الگوریتم‌ها استفاده شده است. این شفافیت می‌تواند اعتماد عمومی را افزایش دهد و اطمینان حاصل کند که هیچ گروه خاصی مورد تبعیض قرار نمی‌گیرد.

۴. اتکای بیش از حد به فناوری: در آموزه‌های اسلامی، انسان به عنوان موجودی با عقل و شعور شناخته می‌شود که می‌تواند تصمیمات اخلاقی و انسانی بگیرد. قرآن کریم بر اهمیت تفکر و تعقل تأکید دارد و انسان‌ها را به استفاده از عقل خود دعوت می‌کند. این اصل در حوزه پزشکی نیز صادق است: پزشکان و پرستاران باید توانایی تحلیل شرایط بیمار، تشخیص بیماری‌ها و ارائه درمان‌های مناسب را داشته

قواعد فقهی تطبیق پذیر بر محیط زیست

آیت الله احمد مبلغی

عضو مجلس خبرگان رهبری

قواعدی چند در شریعت وجود دارد که از تطبیق آنها بر محیط زیست ضرورت تعامل حفاظت گرایانه نسبت به محیط زیست به دست می‌آید:

۱. قاعده عدالت:

۱.۱. تبیین جایگاه عدالت در شریعت:

عدل، نه زینتی است بر پیکر شریعت، که جوهر آن است؛ و شریعت، نه جزیره‌ای در اقیانوس هستی، که نقشه‌ای است برای نظم گیتی. پروردگار عادل، فرمانی جاودانه بر لوح وحی نگاشت:

"إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ"

امر او، دستور او، شریعت او، سراسر عدل است. اگر عدل را از شریعت برگیرند، پیکری بی‌روح ماند، و اگر شریعت را از عدل جدا سازند، راهی بی‌نشان. اگر عدالت از فقهات جدا گردد، آن جز سرابی نخواهد بود که امیدی بدان نتوان

بست و سایه‌ای که در پناهش نتوان آرمید. و اگر فقاهاست از عدالت بی‌بهره ماند، چگونه تواند گمگشتگان را راه بنماید، شب‌های تار را روشنی بخشد و جان‌های عطشناک را از چشمه زلال حقیقت سیراب سازد؟ عدالت، جلوه‌ای از صفات حضرت پروردگار است که شریعت را بر پای داشت، و در فطرتی که آفرید، بنیان نهاد. پس یا عدل، پاره‌ای از شریعت است، یا شریعت، سراپا عدل و احسان. این پیوند ژرف، در کلام فرمانروای حکمت، علی (ع) تجلی یافته است:

"الْعَدْلُ مِنْهَا عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ... زَهْرَةُ الْحُكْمِ..."
عدالت بر چهار ستون استوار است... [و دیگر] درخشش حکم.

پس اگر حکم به عدل آراسته نگردد، فروغ آن به خاموشی گراید، پرتو حضور آن به افولی بی‌فرجام افتد، و ساحت کارکردش در غباری از ناتوانی فرو رود. و اگر قانون بر پایه‌ی حکمت، در خدمت عدالت استوار نماند، بنیانش فرو ریزد، ترازیش از تعادل بماند، و آیینش از قوام تهی گردد. پس نه عمارتی ماند و آبادانی، نه نوری و نه قسطی! قانون، اگر با عدل در نیامیزد، زهر است، نه زهره (درخشش)؛ و اگر با حکمت گره نخورد، ویرانگر است، نه بنیانگر. مردی نزد امام سجاد (ع) آمد و از شریعت پرسید. امام فرمود:

"قَوْلُ الْحَقِّ وَالْحُكْمُ بِالْعَدْلِ وَالْوَفَاءُ بِالْعَهْدِ"

در نگاه حضرت (ع) شریعت بر سه پایه است: عهد، حق و عدل، هرچه در پهنای دین گسترده و در ژرفای آن نهفته، در این سه گوهر آرمیده است.

۲.۱. تطبیق قاعده عدالت بر محیط زیست:

زمین، امانت ازلی است و طبیعت، ودیعه‌ی جاودانی. بهره‌گیری از آن، نیازمند انصاف است و نگاه به آن، محتاج اعتدال. اگر آدمی، بی‌مهار و بی‌مدار، دست به تاراج زند و بی‌حساب و بی‌کتاب، خاک را بیازارد، چرخه‌ی حیات از

از آن، پاسخ کردار آدمی را بازمی‌تابد. عدالت، ضامن تداوم نعمت؛ عدالت، رکن استواری جهان و ضامن تداوم فیوضات الهی است. آنجا که عدل سایه بگستراند، نعمت می‌جوشد و برکت می‌خروشد.

امام رضا (ع) این حقیقت را در کلامی حکمت‌بار چنین به تصویر کشیده است: "استعمال العدل والإحسان مؤذن بدوام النعمة". بکار بستن عدالت و احسان، نشانگر دوام نعمت است.

از برترین نعمت‌ها که در زمین ودیعه نهاده شد، نعمت محیط زیست است؛ نظمی شگرف، بافته‌ای درهم‌تنیده، که حیات را در آغوش می‌گیرد و کائنات را در هماهنگی می‌پرورد. محیط زیست نه درخت و آب و هواست، بلکه پیکره‌ای یگانه است که هرگاه عضوی از آن به رنج افتد، سرپای آن دچار اختلال گردد، و هرگاه تعادلش برهم خورد، ارکانش به لرزه

مدار خویش بدر شود و تعادل از اکولوژی رخت بریندد. آب، آیینی زلال هستی است، اما اگر بیداد بر آن سایه افکند، از زاینده‌گی بازماند و از زلالی تهی گردد. خاک، بستری برای باروری است، اما اگر ستم بر آن رود، از سرسبزی فرو افتد و از حاصل‌خیزی بی‌بهره ماند. درختان، ریه‌های زمین‌اند، اما اگر تبری بر جانشان افتد، نه اکسیژنی برای تنفس ماند، نه سایه‌ای برای آسایش. زمین، بستر زندگی است، اما اگر جفای بشر بر آن مستولی گردد، نه گندمی در کشتزار بروید، نه شکوفه‌ای بر شاخه ببالد. عدالت زیست‌محیطی، راهی است به سوی رهایی، و پایداری، آیینی‌ای است از آگاهی. انسان، اگر فراتر از امروز بیندیشد و فردا را در ترازوی خرد بسنجد، منفعت کوتاه‌مدت را به مصلحت ماندگار نخواهد فروخت. اگر بر طبیعت ستم رود، طبیعت نیز ستم را بازخواهد گرداند؛ که جهان، کتابی است که هر سطری

درآید. آنجا که ستم بر سریر زمین تکیه زند، نعمات رو به زوال می‌نهد و حیات به پژمردگی می‌گراید. عدل، زمین را به اعتدال می‌کشاند و احسان، طراوت را در جان خاک می‌دواند. هرگاه عدل، ساقی زمین گردد، چشمه‌های برکت در آن می‌جوشد و سبزه‌زار نعمت بر گستره‌اش می‌گسترده و هرگاه ظلم بر آن سایه افکند، رگ‌های حیاتش خشک می‌شود و باروری از آن رخت برمی‌بندد.

عصاره سخن این که دوام نعمت‌های زیست محیطی جز به عدالت پایدار نماند، و جز به احسان استمرار نیابد. آن که بی‌عدالت، دوام نعمت جوید، سراب در آغوش گرفته است، و آن که بی‌احسان، بقای آن خواهد، بنای خویش بر باد نهاده است. زمین، بار نیکو دهد اگر به عدالت کشته شود، و نعمت الهی جز بر میزان عدل و با آب احسان دوام نیابد. و زمین پاک، هرگاه با عدالت، آبیاری گردد و به احسان، آبادانی پذیرد، همواره سبز می‌ماند و محصولش زکات می‌یابد. اما اگر از این اصل غفلت شود، خاک، حیات خود را از دست می‌دهد و دچار فساد و خشکی می‌گردد. پس عدالت، تنها

یک فضیلت انسانی نیست؛ بلکه قانون جاری هستی است. آن که عدل را بر زمین حکمفرما سازد، زمین را زنده نگه داشته، و آن که از آن روی برتابد، حیات را به خاموشی کشانده است. نکته مهم این که عدالت زیست‌محیطی، ترازوی توازن میان انسان و طبیعت است؛ میزان بهره‌مندی و مرز بهره‌برداری، حد تصرف و شرط تعهد. نه چنان که طبیعت را بی‌محابا بلعد، و نه چنان که از نعمت‌های آن رخ برتابد. این عدالت، نه صرفاً بهره‌گیری، بلکه بهره‌داری مسئولانه است؛ نه فقط تصرف، بلکه تعهد؛ نه تنها اخذ، بلکه احسان؛ نه بهره‌کشی، بلکه آبادانی.

قاعده عدالت، در پیوند با زمین، مصداقی روشن‌تر و عینی‌تر می‌یابد. امام رضا (ع) در حدیثی دیگر، به تطبیق عدالت بر زمین پرداخته است: "الْأَرْضُ الطَّيِّبَةُ مَتَى تَوْهَدَتْ بِالْعِمَارَةِ وَالسَّقْيِ، دَامَتْ عِمَارَتُهَا وَزَكِيَ زَرْعُهَا، وَإِنْ تَوَقَّلَ عَنْهَا، فَسَدَتْ وَجَفَّتْ."

(زمین پاک، هرگاه با آبادانی و آبیاری مورد توجه قرار گیرد، آبادانی‌اش پایدار ماند و کشتش پربرکت شود. و اگر از آن غفلت شود،

فاسد و خشک می‌گردد).

زمین، آنگاه که جام عدل نوشد و از زلال احسان سیراب گردد، سبز و خرم شود؛ ریشه‌هایش در ژرفای هستی تنیده، شاخه‌هایش به سوی آسمان بالنده. اما اگر از آن رخ برتابند و از مهر و داد محروم‌ش سازند، رنجور گردد و افسرده.

۲. قاعده‌ی اعتدال در سلوک:

۱،۲. تبیین قاعده:

خداوند، امت اسلام را «أُمَّةً وَسَطًا» خوانده است؛ امتی که در صراط اعتدال گام می‌نهد و در مسیر میانه‌گزینی ره می‌پوید، نه به افراط می‌لغزد و نه در تفریط می‌افتد. این امت، نه رهرو بی‌مهاری شتاب است، نه اسیر سکون رکود؛ بلکه چراغی است فرا راه جهانیان، معیاری است برای سنجش حقیقت، و گواهی است بر سبکی بی‌زوال:

"لَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا"

این قاعده، نه تنها در رفتار و کردار فردی، که در تمامی ابعاد زیست انسانی جاری است. میانه‌گزینی، تنها در داوری میان مردمان نیست، بلکه در شیوه‌ی زیستن، در تعامل با زمین، در سلوک با هستی، و در نسبت آدمی با کائنات نیز تجلی دارد.

۲،۲. تطبیق قاعده بر محیط زیست:

توازن، نه تنها در رفتار اجتماعی، که در سلوک آدمی با طبیعت نیز باید متجلی گردد. چنان‌که اسراف در مصرف منابع، جفایی است آشکار، و غفلت از حفظ محیط زیست، ستمی است بی‌قرار. آری، هر بی‌اعتدالی در زمین، پژواکی از بی‌عدالتی در جان آدمی است؛ چراکه زمین، آیین‌های افعال بشر است، و هر ظلمی که بر آن رود، روزی بازتاب خویش را خواهد یافت. اعتدال زیست محیطی، آن است که انسان در بهره‌گیری از زمین، راه میانه بیوید؛ نه چنان بتازد که خاک، از فریاد عطش بنالد، و نه چنان فروگذارد که دشت، در حسرت آب،

پژمرده گردد. آسمان را چنان آلوده نسازد که زلال باران، بدل به سیلابی مسموم گردد، و زمین را چنان نفرساید که از آن، جز ریگی بی‌جان بر جای نماند. درختان را نه بی‌محابا برچیند که زمین، از سایه و سبزه تهی گردد، و نه بی‌توجه رها کند که جنگل‌ها به کام تباهی فرو روند. اعتدال در طبیعت، جزئی از اعتدال در شریعت است، و هر که زمین را پاس ندارد، خویش‌تن را در زمره‌ی ستمگران شمرده است. پس ای انسان، پیش از آنکه عطش بی‌مهاری، تو را به قحطی رساند، و غفلت بی‌پایان، تو را به ویرانی کشاند، درنگ کن! که عدالت، موازنه‌ی هستی است، و میانه‌روی، صراط مستقیم بقای زمین و زمان.

عدم اعتدال در قبال زمین، خیانتی است بی‌امان، و ستم بر آب و خاک، آتشی است جان‌سوز که دود آن، گلوی طبیعت را می‌فشارد. عدالت آن است که آدمی در بهره‌گیری از زمین، راه اعتدال پوید؛ نه آنچنان که کام عطش‌زده خویش از جان چشمه‌ها بستاند و ریشه‌های حیات را به خشک‌سالی سپارد، و نه چنان که دست‌نیاز از خاک برگیرد و زمین را در حسرت باران، پژمرده و فسرده واگذارد. آب، این ودیعه‌ی بی‌بدیل، چون به افراط ستانده شود، سطح سفره‌هایش فرومی‌نشیند، و جان زمین را از زلال بقا تهی می‌سازد. و چون زیاده‌روی گردد، خاک از درون فرو می‌شکند، بنیادها لرزان می‌گردد، و دشت‌ها، زخمی فرونشست زمین، خسته و پریشان می‌شوند. آنگاه که دست افراط، بی‌محابا به چپاول مایه‌های پنهان خاک پردازد، بیابان‌زایی، همچون شبحی هولناک، سایه بر مزارع می‌گستراند، و حاصل دسترنج زمین را به باد فنا می‌سپارد. و چون پای غفلت در میان آید، زلال چشمه‌ساران، آلوده به تیرگی می‌گردد و نوش جان مردمان، زهری از تباهی می‌شود. پس، نگاهبان زمین باشیم، تا خاک نخشکد، آب نیالاید، و حیات

در آغوش عدالت، بر مدار اعتدال بخرامد.

۳. قاعده بغی:

۱،۳. تبیین قاعده:

بَغی، سرکشی و ستم است، تعدی بر نظام و نقضِ نظمِ حیاتِ بخش. خروج بر امام مشروع نیز در همین میزان سنجیده شود و در همین تراز شناخته؛ که آن، شکستن بنیادِ عدل است و برهم زدن عهدِ نظم در نظام.

۲،۳. تطبیق قاعده:

سخن ژرف قرآن در این زمینه این است:

"فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ"

امام صادق (ع) در تفسیر این آیه می‌فرماید:

"البأغی: باغی الصید، والعیادی: السارق، لیس لهما أن یأکلا المیتة إذا اضطرأ، هی حرام علیهما، لیس هی علیهما کما هی علی المسلمین، ولیس لهما أن یقصرأ فی الصلاة".

باغی، کسی است که برای تفریح به شکار می‌رود، و عادی دزد است. این دو اگر مضطر شوند، حق ندارند از مردار بخورند. مردار بر آنان حرام است، و حکم آن برای آنان مانند سایر مسلمانان نیست. و حق ندارند نماز را قصر کنند.

بر پایه این منطق، بغی، شکار بی‌نیازانه است و عدوان، دست‌یازی به مال غیر؛ و هیچ‌یک، هرچند به اضطرار گرفتار آیند، روا ندارند که از مردار تناول کنند، که بر ایشان حرام است. توازن، قوام عالم است و اعتدال، شرط بقا. بغی، خروج از این نظم است، و عدوان، دست‌یازی به آنچه حق نیست. در این میان، صید بی‌نیازانه و سرقت، دو جلوه از یک حقیقت‌اند؛ هر دو، تعدی بر نظمی‌اند که هستی را بر پا می‌دارد، و هر دو، مستوجب محرومیت از رخصت‌های الهی.

زیستگاه‌ها را پیوندی ناگسستنی با حیات است. درخت، سایه‌دار است و جانور، پاسدار تعادل؛ رود، جوینده‌ی دریاست و ابر، بخشنده‌ی باران. دست‌درازی بر هر یک،

گسستن زنجیره‌ای است که زندگی را سامان داده است. در این میان، صیدی که نه از حاجت، که از سر هوس انجام شود، جز بغی نیست، که در هم‌شکستن نظام زیست است. همان‌گونه که سرقت، دست‌یازی به آن چیزی است که در تملک غیر است، صید بی‌نیازانه، تعدی به آن نظمی است که برای بقا نهاده شده است. پیوند انسان و محیط تأثیر بر محیط، تأثیر بر حیات آدمی است. تخریب زیستگاه‌ها، از میان بردن تعادل طبیعی، و شکار بی‌نیازانه، نه‌تنها چرخه‌های زیستی را مختل می‌کند، بلکه معیشت انسان را نیز دچار تزلزل می‌سازد. زمین، که به عدل استوار است، تعدی را تاب نمی‌آورد؛ چنان‌که دست تجاوز، سرانجام، گریبان متجاوز را می‌گیرد. عدالت، شرط بقا در قاعده‌ی هستی، توازن، قانون است و عدل، میزان. هر دست‌یازی بر طبیعت، بازتابی خواهد داشت و هر اخلاقی در نظام، سرانجامی. بغی، چه در زیست انسانی باشد و چه در زیست طبیعی، جز محرومیت نمی‌آورد. از این‌رو، صید بی‌نیازانه، هم‌سنگ سرقت دانسته شده است، که هر دو، در بنیان، گونه‌ای از ستم‌اند؛ یکی بر انسان، و دیگری بر زیستگاه او. پس نظام هستی، بی‌پاسداری از تعادل، بر جای نمی‌ماند؛ و هر که در آن خللی وارد کند، در حقیقت، بر بقای خویش خنجر رانده است.

آن‌که بر محیط یورش برد، بر نظم الهی دست تظاول گشوده است. بدینسان، کشتن صید بی‌نیازانه، اخلال در توازن عالم است؟ پس اگر بغی پدید آید و صیادی بی‌حاجت دست در خون زند، یا عادی دست تظاول بر حق غیر گشاید، میزان فرو افتد و معادله برهم خورد، و زیستن دشوار گردد.

قرآن سلامت و رسانه (باتأکید بر فرصت‌ها و آسیب‌ها)

حجت الاسلام والمسلمین،
دکتر عباس علی واشیان

عضو گروه سلامت روان فرهنگستان علوم پزشکی

مقدمه

شبکه جهانی و اینترنت و فضای مجازی که مهم‌ترین محصول عملکرد آن است، نماد پیشرفت علم و فناوری است که کاربرد حداکثری فضای مجازی و شبکه‌های مجازی را کلید می‌زند. فضای مجازی عرصه جدیدی برای حیات بشری است که قابلیت پذیرش

و انجام بخش عمده‌ای از نیازها، فعالیت‌ها و شئون زندگی بشر و اجتماعات انسانی و حکومت‌ها را دارد. فضای مجازی، به عنوان سایه فضای واقعی و از طریق تمرکز بر پردازش و جابه‌جایی اطلاعات، توانایی شبیه‌سازی فعالیت‌ها و ساختارهای فضای واقعی را داشته و این شبیه‌سازی را با اثربخشی بر فضای واقعی انجام می‌دهد. فضای مجازی، بر سلامت جسم و روان و سلامت اجتماعی و معنوی آحاد جامعه تأثیرگذار است. نگاه مقام معظم رهبری (دام‌عزه)

ایشان فرمودند: «اگر من امروز رهبر انقلاب نبودم حتماً رئیس فضای مجازی کشور می‌شدم». در جایی دیگری فرمودند: «اهمیت فضای مجازی به اندازه اهمیت انقلاب اسلامی است». انتقاد صریح رهبر انقلاب از مدیریت فضای مجازی در کشور در ابتدای سال ۱۴۰۰ مطرح شد. ایشان تأکید بر رویکرد فرصت‌محور در مواجهه با فضای مجازی در سال ۱۳۹۹ داشتند. معظم‌له قوت در فضای

(۱۵ بهمن ماه ۱۳۹۹). ایشان بر فرصت فضای

مجازی را حیاتی دانستند (ابتدای سال مجازی برای بصیرت آفرینی تأکید نمودند (۲۱) در سخنرانی نوروزی). ایشان مدیریت افضلی (۱۳۹۹).

مجازی را جزو مسائل کلیدی، کوتاه وین‌الطیف

مدت دانستند (۲۲ تیر ۱۳۹۹). ایشان بخواهند متعال در قرآن کریم می‌فرماید: «وَمَا شَدَّندَ كَسَانِيَّ از بیرون فضای مجازی: مَلَأْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا يَلْسَانُ قَوْمِهِ» (ابراهیم/۴) مدیریت می‌کنند. اهمیت فضای مجازی وافرستادیم هر پیامبری را مگر اینکه به تأکید بر لزوم راه اندازی شبکه ملی اطلاعات بگوش سخن بگوید» و در زمان کنونی در جلسه با هیئت دولت در دوم شهریور ماه، ارتباط با فضای مجازی شده است. ۱۳۹۹ را متذکر شدند. ایشان تأکید کردند: خصلت دیگری از قرآن کریم، خداوند متعال نمی‌توانیم مردمان را که با فضای مجازی می‌فرماید: «وَأَعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ» ارتباط دارند، بی‌پناه رها کنیم. ایشان (نفاق/۶۰) «هر چه را قوت و قدرت دارید و زبان‌های احتمالی در آموزش مجازی را دوباره با دشمنان فراهم کنید». از سوی سخنرانی ۱۱ شهریورماه ۱۳۹۹ بیان نمودند: ارزش پاسخگویی و عکس العمل نسبت معظم له لزوم برنامه‌ریزی برای مقابله و طعنت موجود را مورد تأکید حضرات تهدیدهای جدید فضای مجازی در موصولین «علیهم السلام» می‌بینیم که ۱۳۹۹ نسبت به پیش‌بینی و لزوم برنامه‌ریزی: «الفرصة سريعة الفوت بطيئة العود» برای مقابله با تهدیدهای جدید فضای (مجلسی، بحار الانوار، ج ۷۸، ص ۱۱۳). در کلام را متذکر شدند. ایشان فرمودند: ادب الملامح مؤمنان علی «علیه السلام» است که با گسترش فضای مجازی کم رنگ می‌شود

فرمودند: «بَادِرِ الْفُرْصَةَ قَبْلَ أَنْ تَكُونَ غُصَّةً». (نامه ۳۱، نهج البلاغه).

نقش شیطان

خداوند متعال در قرآن کریم می‌فرماید: «وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَائِهِمْ» (انعام/۱۲۱) «شیطان به ذهن افراد می‌اندازد که چنین کاری نکنند (و وسوسه‌ها از شیطان است).

روش‌های آسیب‌فناوی مجازی

این روش‌ها متنوع و با روش‌های مختلف می‌باشد که برخی از آنها عبارتند از:

۱. ایجاد حدس و گمان، توهین و تهمت یا شایعه و برداشت شخصی برخلاف انتقال اخبار و واقعیت‌ها به شکل صحیح و مستند. قرآن می‌فرماید: «إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا» (حجرات / ۶).

در قرآن کریم آمده است که هُدهد به حضرت سلیمان «علیه السلام» عرضه داشت: «أَخَطْتُ بِمَا لَمْ تَحِطُ بِهِ وَجَنَّتُكَ مِنْ سَبَائِبِنَا يَاقِينَ» (نمل / ۲۲) «من بر چیزی آگاهی یافتم که تو بر آن آگاهی نیافتی: من از سرزمین «سبا» یک خبر قطعی و یقینی برای تو آورده‌ام».

۲. برهم زدن امنیت فکری و روانی جامعه با عدم تخصیص هر محتوایی برای مخاطب خاص خودش.

حضرت موسی «علیه السلام» پیامبر اولوالعزم بود اما در ماجرای همراهی با حضرت خضر «علیه السلام» نشان داد که ظرفیت و تحمل دیدن و شنیدن همه چیز را ندارد. قرآن می‌فرماید: «هَمَّ مَرْدَمٌ ظَرْفِيتَ يَكْسَانُ نَدَارُنْد» «لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسْؤُكُمْ» (مائده/۱۰۱).

مهارت‌های تشخیص آسیب‌فناوی مجازی

۱. سرعت عمل: قرآن در ماجرای خروج حضرت موسی «علیه السلام» از مصر می‌فرماید: «وَجَاءَ رَجُلٌ مِّنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ يَسْعَى» (قصص/۲۰) وقتی دربار فرعون تصمیم گرفت موسی را بگیرند و او را بکشند. شخصی با سرعت به شهر آمد و این خبر را به موسی داد. اگر او

به موقع نمی‌آمد، کار موسی تمام شده بود. در قرآن می‌خوانیم که وقتی مادر حضرت موسی «علیه السلام»، نوزادش را در صندوقی گذارد و آن را به نیل انداخت، آن را رها نکرد، بلکه به دخترش گفت: «وَقَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيهِ فَبَصُرَتْ بِهِ عَنْ جُنْبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ» (قصص/۱۱) «بدون آنکه کسی متوجه شود، این صندوق را دنبال کن. ما نیز باید همه چیز را رصد کنیم. خیلی وقت‌ها از مسایل مهم، زمانی خبردار می‌شویم که کار از کار گذشته است».

۲. تحلیل و کارشناسی صحیح محتوای مجازی: قرآن کریم می‌فرماید: «وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَىٰ أُولَى الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ» (نساء/۸۳) «اگر اخبار جامعه به پیامبر و پیشوایان - که قدرت تشخیص کافی دارند، بازگردانده شود، مردم از ریشه‌های مسائل آگاه خواهند شد».

۳. فضای مجازی سالم بدون حب و بغض شخصی: قرآن می‌فرماید: «شَهَادَةٌ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ» (نساء/۱۳۵) «برای خدا شهادت دهید، اگرچه (این گواهی) به زیان خود شما، یا پدر و مادر و نزدیکان شما بوده باشد! این بدین معناست که در درج اخبار و مطالب قبل از رعایت مصالح شخصی، خدا را در نظر بگیریم».

۴. در نظر گرفتن حریم خصوصی و شخصی افراد: قرآن می‌فرماید: «أَنْ تَصِيبُوا قَوْمًا بَهِالَةً» (حجرات/۶) «مبادا به گروهی از روی نادانی آسیب برسانید».

۵. پیشگیری از بازتاب منفی، سوء استفاده و بهره‌برداری غلط با فرصت دادن: قرآن می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انظُرْنَا وَاسْمِعُوا» (بقره/۱۰۴) «ای افراد باایمان! هنگامی که از پیغمبر تقاضای مهلت برای درک آیات قرآن می‌کنید، نگوئید: راعنا بلکه بگوئید: انظرننا. (زیرا کلمه اول، هم به معنی «ما را مهلت بده!» است و هم به معنای

هر روز قرآن بخوانید؛ حتی نیم صفحه

استماع قرآن یک امر تفلیی نیست... هر روز
حتماً قرآن بخوانید، حالا نمیگویم روزی مثلاً
فرض کنید نیم جزء یا یک حزب بخوانید... روزی
نیم صفحه، روزی یک صفحه، اما ترک نشود.
در طول سال روزی نباشد که شما قرآن را باز نکنید
و قرآن را تلاوت نکنید.

بیانات رهبر انقلاب
در محفل انس با قرآن کریم

بر ما می‌بست، او را با قدرت می‌گرفتیم و
رگ قلبش را قطع می‌کردیم و هیچ کس از شما
نمی‌توانست از (مجازات) او مانع شود».
۹. برخورد با عوامل آسیب در فضای مجازی:
در آیات پایانی سوره احزاب می‌فرماید: «لَنْ
لَمْ يَنْتَه الْمُنَاقِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ
وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا
يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا * مُلْعُونِينَ أَيْنَمَا ثَقَفُوا
أَخَذُوا وَقَتَلُوا قَتِيلًا * سَنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا
مِنْ قَبْلُ (ص) وَلَنْ تَجِدَ لِسَنَةَ اللَّهِ تَبْدِيلًا»
(احزاب/ ۶۰-۶۲) «اگر منافقان و بیمار دلان
و آنها که اخبار دروغ و شایعات بی‌اساس
در مدینه پخش می‌کنند دست از کار خود
برندارند، تو را بر ضد آنان می‌شورانیم و جز
مدت کوتاهی نمی‌توانند در کنار تو در این
شهر بمانند! آنها از همه جا طرد می‌شوند و
هر کجا یافت شوند، دستگیر و به سخت‌ترین
مجازات خواهند رسید! این سنت خداوند در
اقوام پیشین است و برای سنت الهی هیچ‌گونه
تغییری نخواهی یافت».
۱۰. تقویت سواد رسانه‌ای خانواده در استفاده

«ما را تحقیق کن!»: و دستاویزی برای دشمنان
است».
۶. عرضه کردن محتواها بر قرآن و عترت: امام
صادق «علیه السلام» فرمود: «اگر یک چیزی از
من شنیدید، با قرآن تطبیق کنید، اگر طبق
قرآن بود، از ماست. اگر یک چیزی از ما
نقل شد که ضد قرآن بود، قبول نکنید. حتی
حدیث را باید تحقیق نمود.
۷. توجه و اهمیت دادن به فضای حقیقی به
جای فضای مجازی: فضای مجازی، مانع فضای
حقیقی نشود چنانکه سرگرم کار در این فضا
نشویم که از خانه و خانواده و رفتن به نماز
جماعت و جمعه و ... غافل شویم. بدانیم
ارتباطی که از طریق فضای مجازی با یکدیگر
برقرار می‌کنیم، حکم دید و بازدید حضوری و
ملاقات چهره به چهره و صله ارحام را ندارد.
۸. حفظ خط توحید و مقدسات الهی و دینی:
خداوند درباره پیامبرش می‌فرماید: «وَلَوْ
تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقَاوِيلِ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ
ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ
حَاجِزِينَ» (حاقه/ ۴۴-۴۷) «اگر او سخنی دروغ

از فضای مجازی برای پیشگیری از سوءظن، بدبینی، تشویش، اضطراب، بی اعتمادی و نابودی روابط خانواده.

۱۱. استفاده ی کاربردی از آیات و احادیث مبتنی بر شناخت نیازها و سؤال‌های روز

۱۲. صداقت، ایمان، تقوا، توکل، صله ی رحم و فرهنگ ارتباط خانواده ها

۱۳. پرهیز از حرمت شکنی، غیبت، تهمت و بدزبانی با کمک داستان‌های انبیاء، ائمه و اولیای الهی در قرآن و سیره

۱۴. شناخت، تحلیل و مدیریت مصارف رسانه خاص کودکان، نوجوانان و جوانان با:

* پیشگیری از اثرات سوء رسانه و فضای مجازی بر هوش و رشد عاطفی

* استفاده صحیح از بازی های رایانه‌ای

* شناخت مفهوم نسل و تقسیم‌بندی نسلی، ویژگی‌های نسل Z و I در نسل‌های مختلف خاصه دهه هفتاد، دهه هشتاد و دهه نود.

برنامه دوازدهمین کنگره بین المللی قرآن، عترت و سلامت

باموضوع:

قرآن، عترت و عوامل موثر بر سلامت

تاریخ برگزاری: ۲۳ تا ۲۴ بهمن ۱۴۰۳
مکان: دانشگاه علوم پزشکی تهران

آدرس سایت کنگره:

www.Ouran-health.com

عناوین و موضوعات نشست های تخصصی:

قرآن عترت و سبک زندگی سالم
محیط زیست سالم از منظر قرآن و عترت
عدالت و سلامت در فرهنگ قرآن و عترت
فرهنگ اسلامی، سلامت، فضای مجازی و رسانه
هوش مصنوعی، سلامت و آموزه های اسلامی
نقش آموزه های قرآن و عترت در تکامل دوران اولیه کودکی

برنامه روز اول کنگره

ثبت نام همایش		۸:۰۰-۷:۳۰
قرائت قرآن کریم و پخش سرود جمهوری اسلامی ایران		۱۰:۳۰-۸
دکتر محمد حسین نیک نام	خیر مقدم و گزارش علمی همایش	
رئیس دانشگاه علوم پزشکی تهران	سخن نخست	
افتتاحیه		
استراحت و پذیرایی		۱۰:۴۵-۱۰:۳۰
نشست تخصصی اول: عدالت و سلامت در فرهنگ قرآن و عترت مسئول نشست: دکتر محمد حسین نیک نام سخنران یک: دکتر علیرضا اولیایی منش سخنران دوم: دکتر نیکزاد عیسی زاده اعضای نشست: دکتر سجاد رضوی، دکتر محمد علی محقق، دکتر علی محمد مصدق راد، دکتر حسن ابوالقاسمی، دکتر محمد جهانگیری		۱۲:۱۵-۱۰:۴۵
بحث و گفتگو و جمع بندی		
استراحت و پذیرایی و ناهار و نماز		۱۳-۱۲:۱۵
نشست تخصصی دوم: نقش آموزه های قرآن و عترت در تکامل دوران اولیه کودکی مسئول نشست: دکتر سید رضا رئیس کرمی سخنران یک: دکتر سید حامد برکاتی سخنران دوم: حجه السلام والمسلمین دکتر ابوالفضل ساجدی اعضای نشست: دکتر مرضیه وحید دستجردی، دکتر رضوان حکیم زاده، دکتر عمار سبیل (نماینده جامعه المصطفی)		۱۴:۳۰-۱۳
بحث و گفتگو و جمع بندی		

نشست تخصصی سوم: قرآن، عترت و سبک زندگی سالم مسئول نشست: دکتر مهدی مصری سخنران یک: دکتر محمود متوسل آرانی سخنران دوم: دکتر سید حمید خویی اعضای نشست: دکتر مسعود حبیبی، دکتر جمیله علم الهدی، دکتر مریم صفارا، دکتر محمد علی رضایی اصفهانی، دکتر عباس هدایتی، دکتر دابو (نماینده جامعه المصطفی)	۱۶:۱۴:۳۵
بحث و گفتگو و جمع بندی	
استراحت و پذیرایی	۱۶:۱۵-۱۶
نشست تخصصی چهارم: هوش مصنوعی، سلامت و آموزه های اسلامی مسئول نشست: دکتر علی حائری سخنران یک: حجه الاسلام والمسلمین دکتر قاسمی سخنران دوم: دکتر محمد رضا مومن زاده اعضای نشست: دکتر شاهین آخوندزاده، دکتر مجتبی طباطبایی، دکتر روح الله رحمانی، دکتر بهروز مینایی	۱۷:۴۵-۱۶:۱۵
نماز و محفل قرآنی تواشیح سخنرانی حجه الاسلام والمسلمین محسن قرائتی تجلیل از فعالین قرآنی و شهدای سلامت	۲۰-۱۷:۴۵
پذیرایی شام	۲۱-۲۰

برنامه روز دوم کنگره

نشست تخصصی پنجم: محیط زیست سالم از منظر قرآن و عترت مسئول نشست: دکتر کاظم ندافی سخنران یک: حجت الاسلام محمد حسین فلاح زاده سخنران دوم: آیت الله دکتر احمد مبلغی اعضای نشست: دکتر علیرضا رئیسی، دکتر خسرو صادق نیت، دکتر شینا انصاری، دکتر محمد علی اخوان (نماینده جامعه المصطفی)، حجه الاسلام والمسلمین تهرانی، دکتر محمد رضا قدیر	۹:۴۵-۷:۱۵
بحث و گفتگو و جمع بندی	
استراحت و پذیرایی	۹:۳۰-۹:۱۵
نشست تخصصی ششم: فرهنگ اسلامی، سلامت، فضای مجازی و رسانه مسئول نشست: دکتر صفری سخنران یک: دکتر عباس علی واشیان سخنران دوم: دکتر سید حمید حسینی اعضای نشست: دکتر حیدرا (نماینده جامعه المصطفی)، آقای ملازاده، دکتر علیرضا بهفر، آقای دکتر علی مهرابی بهار	۱۱-۹:۳۰
بحث و گفتگو و جمع بندی	
اختتامیه ویژه برنامه مقاومت و قرآن (غزه مقاوم) تواشیح و قرائت قرآن قدردانی از فعالان قرآنی سخنرانی آیت الله محسن اراکی	۱۲-۱۱
پذیرایی، ناهار و نماز	۱۳-۱۲

دولتی کتب خانہ کراچی قرآن و سنت

www.Ouran-health.com